

Elie Wiesel halálára

Életút

1928. szeptember 30-án született Eliezer Wiesel néven Máramarosszigeten, ortodox zsidó családban. Édesapja Magyarországról származott, ezért anyanyelve, a jiddis mellett magyarul is kitűnően beszélt. Tizenkét éves korában apja hébertanárt fogadott mellé, akinek nyelvtankönyvét kívülről megtanulta, sajátja nem lévén. Középsiskoláit szülővárosában magántanulóként kezdte.

Zsinagógájában ravatalozták fel a Fifth Avenue-n

Tizenöt évesen megjárta a monowitzi és a buchenwaldi koncentrációs táborokat. Édesanyjától és húgától elválasztották, őket valószínűleg a táborba érkezésük után megölték. A munkatáborban együtt dolgozott apjával, Slomóval, akit egy német katona vert agyon 1945 januárjában.

A második világháború után egy franciaországi árvaházba került, s itt újra találkozott két nővérével, Hildával és Beatrice-szal. Szülei és hat éves húga nem éltek túl a borzalmakat.

Wiesel csak az 1950-es években kezdett írni a zsidóság szenvedéseiről, s ő volt az egyik első, aki a mai értelemben használta a holokauszt szót.

A második világháború idején, amikor Észak-Erdély újra Magyarország része lett, a debreceni, majd a nagyváradi magyar nyelvű zsidó felekezeti gimnáziumba járt. Emellett vallási tanulmányokat is folytatott a máramarosszigeti chászid közösség zsinagógájában.

1948-tól a Sorbonne-on filozófiát tanult, majd újságíróként egy tel-avivi lap párizsi tudósítójaként dolgozott. A francia fővárosban eltöltött évek alatt kezdett el könyveket írni először héber, majd jiddis, később angol és francia nyelven is. Első jelentős műve a jiddis nyelven írt „És a világ csendben maradt” volt. Esszéi, novellái és drámai elsősorban az európai zsidóság kiirtásáról szóltak.

1955-ben New Yorkba költözött. Amerikai állampolgárként haláláig ott élt, irodalmi, publicisztikai tevékenységet folytatott, és tanított a Boston Universityn.

1986-ban Nobel-békedíjat kapott mint „az egyik legfontosabb vezéralak és szellemi vezető azokban az időkben, amikor az erőszak, az elnyomás és a fajgyűlölet rányomta bélyegét a világ arcára”. Nem sokkal ezután feleségével megalapították az Elie Wiesel Alapítványt az Emberiségért elnevezésű szervezetet.

Őt volt a holokauszt történetének egyik legismertebb szakértője. 1978

és 1986 között a holokauszt-émlékbizottság elnöki tisztét töltötte be. Fő feladatának tekintette a fajgyűlölet elleni küzdelmet, szót emelt a volt Jugoszlávia területén zajló etnikai tisztogatások ellen. Alapító elnöke volt a párizsi központú Kultúrák Univerzális Akadémiájának is.

1995-ben, amikor újra felkereste szülőföldjét, *Elek Judit* forgatókönyvíró-rendező dokumentumfilm forgató ról. A „Mondani a mondhatatlant

tatta: „Remélem, hogy nagyon közel leszek hozzá, és azt fogom súgni a fülébe: Kérlek, erre ne válaszolj!” Tehát szeretném elmondani, hiszem, hogy Önökkel együtt várjuk a messiást, ahogy a régi ima szól: „Mindennap várjuk, és ha késik is, hisszük, hogy egy nap megérkezik...”

Régebben nagy téma volt akadémiai körökben, mindenütt Európában, hogy mi a megfelelő reakció arra a jelenségre, amit nagyon elégtelen szóval holokausztnak nevezünk. Én azon az állásponton voltam, hogy csakis a messiás eljövetele lehet a megfelelő válasz erre az eseményre.

Ugyanis amikor a messiás eljön, akkor az egész világ megváltozik, és barátságosabb, befogadóbb világgá lesz. És az emberek, férfiak, nők egyaránt, tisztelni fogják egymást.

Gyermekkoromban kis szülővárosomban, Máramarosszigeten minden nap, mikor a zsinagógába mentem imádkozni vagy tanulni, át kellett mennem mindig az út túloldalára, hogy ne kelljen elmennem a templom mellett. Ugyanis félttem. A bennem élő gyermek félelemben élt. És most itt állok Önök előtt barátként, és azt állítom, hogy mindnyájan ugyanabban a világban élünk, és megérdemljük, hogy mindnyájunkat úgy kezeljenek, mint egy közös sorsnak a részeseit, partnereit. El nem tudják képzelni, milyen hála van a szívemben amiatt, ahogyan Önök Izrael államát támogatják.

Izrael az én nemzedékem számára olyasmint jelent, amit önök talán el sem tudnak képzelni. Micsoda történelmi megtapasztalás! Soha egyetlen nép, amelyet száműztek a földjéről, nem tért még így vissza régi hazájába.

Hadd fejezzem be egy történettel. Én jobban hiszek a kérdésekben, mint a válaszokban. Ha nem tudom egy kérdésre a választ, őszintén beismerem, és inkább elmondom helyette egy történetet.

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy császár, aki meghallotta, hogy a birodalmában egy isteni erővel felruházott ember él: tud olvasni a felhőkből. Ahogy a felhők elhaladnak egy város fölött, amikor a szél fúj, a felhők alakjából ki tudja olvasni, hogy mit üzen a szél az egyik embertől a másiknak. A madarak nyelvét is érti. Sőt, más emberek gondolataiban is tud olvasni. A császár így szólt: „Találkozni akarok ezzel az emberrel!” Nem volt könnyű megtalálni, de egy császárnak jó rendőrsége van, végül csak megtalálták. Elhozták a császár elé, aki ezt kérdezte tőle: „Igaz az, hogy tudsz a felhőkből olvasni?” Az így felelt: „Igen, felség.” „És a szél hangját is érted?” „Igen, felség.” „És tényleg érted a madarak nyelvét? És tudsz olvasni mások gondolataiban?” „Igen.” Erre azt mondta a császár: „A hátam mögött a kezemb van egy madár. Él vagy nem?” A bölcs attól tartott, hogy az uralkodó mindenféleképpen ellene fordítja a dolgot: ha azt mondja, él a madár, akkor gyorsan megfojtja, hogy neki legyen igaza. Ezért így válaszolt: „Felség, a válasz az Ön kezében van.”

Nem szeretnék úgy elmenni, hogy egy kéresem ne hagyjak magam után.

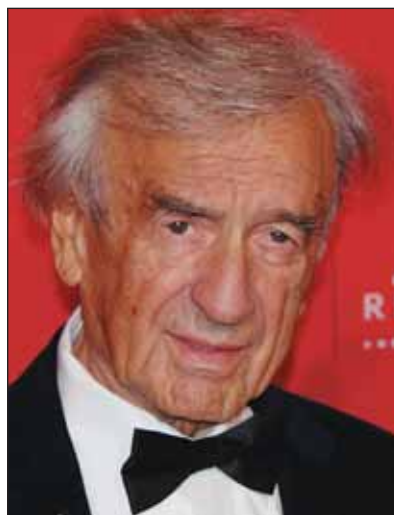
Magyarország mély erkölcsi válságban megy keresztül. Ne engedjék, hogy a múlt undok kísértetei visszahozzák a múlt szörnyűségeit! Ne engedjék, hogy az antiszemitizmus teret nyerjen!

Ne felejtsek el, hogy Auschwitz nem lett volna lehetséges antiszemitizmus nélkül! Ne felejtsek el, hogy

Mivel nem foglalkozik a Mazsihisz (2. o.)

Jeruzsálemről – középhasaladóknak (5. o.)

Klinikai esetek (8. o.)

„A zsidó tragédia üzenetét hordozta”

minden kisebbségnek vannak jogai! A romáknak is. És mindenképpen szeretném, ha mindnyájan tudnák, hogy Önök tudnak változtatni! Ne felejtsek el: kiáltsanak teljes erejükkel!

Méltatás

A Fehér Ház által kiadott közleményében Obama elnök így fogalmaz Wieselről: „Korunk egyik legnagyobb erkölcsi tekintélye és sok tekintetben a világ lelkiismerete volt.” Obama, akit sajtóhírek szerint személyes jó viszony is fűzött Wieselhez, a többi között hangsúlyozta: „Elie nemcsak a világ legkiemelkedőbb holokauszt-túlélője, hanem maga az élő emlékezet volt.”

Személyes hangot megütve, szintén közleményben méltatta Wiesel *Joe Biden* alelnök. „Elie elültette a lelkebben azt a soha nem múló kintartást, hogy minden következő nemzedéknek pontosan megtanítsuk, mi történt, hogy soha ne feledhessük el a soá rémségeit. Elie egész élete arról szólt, hogy bizonyos legyen benne: mindannyiunk szívében ott rejtetik az ígéret, hogy – soha többé.”

Paul Ryan, a képviselőház republikánus párti elnöke szerint Wiesel „megtanította nekünk, hogy soha nem szabad feladni az emberiséget. Legyen áldott az emléke!”

Condoleezza Rice volt külügyminiszter szerint Wiesel „különleges ember volt, a béke katonája”. „Mentorként és barátként inspirált és támogatott engem” – fogalmazott Bush elnök volt külügyminisztere.

Mitt Romney, a republikánusok négy évvel ezelőtti elnökjelöltje Twitter-üzenetet tett közzé, s ebben azt írja:

Innen vitték a temetőbe

„Imádkozom azért, hogy az a világlátótorony, akit Elie Wiesel testesített meg, hosszú időn keresztül vezessen bennünket, hogy kikerülhessük a gyűlölet és a rasszizmus zátonyait.”

A főbb amerikai televíziós csatornákon és az amerikai közszoalgalati rádióban szintén megemlékeztek Elie

Wieselről, többnyire részletes portréval vagy korábbi interjúinak újbóli bejátszásával.

Búcsú

„A világ az egyik legfontosabb tanúságtevőjét és a tolerancia és béke egyik legkésebb hangú szószólóját veszítette el. Ifjúkorának rémálmát Elie Wiesel a globális egyenjogúsáért és békességért folytatott, egész életén át tartó harccá formálta” – így búcsúztatta közleményében az ENSZ főtitkára, *Ban Ki Mun*.

Elie Wiesel New Yorkban, az Ötödik sugárúton lévő ortodox zsinagógában búcsúztatták, a szertartáson a családja mellett barátai, tisztelői, valamint nemzetközi és amerikai zsidó szervezetek vezetői, illetve a zsidó közélet személyiségei vettek részt. Jelen volt például *Abraham Foxman*, a Rágalmazásellenes Liga volt igazgatója, *Ronald Lauder*, a Zsidó Világkongresszus elnöke, vagy *Perry Berkowitz* rabbi, az Amerikai Zsidó Örökség Szervezet elnöke is.

„Üzenetet vitt a világba, a zsidó fájdalom és a zsidó tragédia üzenetét hordozta, de ennél jóval többet tett: felemelte szavát Ruanda népe mellett, felemelte szavát a jugoszlávokért, felemelte szavát a kambodzsaikért” – fogalmazott még a szertartás előtt Foxman, akit több évtizedes barátság fűzött Wieselhez.

Ronald Lauder, a Zsidó Világkongresszus elnöke arra emlékezett, hogy az 1980-as években Wissellel együtt tett látogatást Auschwitzban, és meglepte őt, hogy az íróban nem gyűlöletet tapasztalt, hanem „mélyeséges szomorúságot”. „S akkor a szerintem legfontosabb kijelentések egyikét tette. Azt mondta: a szeretet ellentéte nem a gyűlölet, hanem a közömbösség, a közömbösség teremtette meg az antiszemitizmust Németországban, és a közömbösség miatt következhetett be a holokauszt” – mondta Lauder.

Perry Berkowitz rabbi, az Amerikai Zsidó Örökség Szervezet elnöke és Wiesel egyik korábbi munkatársa arról beszélt, hogy Wiesel halála emlékeztető: a holokauszt túlélői közül egyre kevesebben élnek már. Az idén elhunyt a magyar holokauszt-túlélő és irodalmi Nobel-díjas Kertész Imre, aki Wieselhez hasonlóan szintén 87 esztendő volt – emlékeztetett Berkowitz rabbi, aki szerint ez a két haláleset kettős tragédia, mert amikor már lesznek túlélők, a világ akkor tanulja meg az erősödő antiszemi-

tizmus és a holokauszt erősödő revizionizmusa leckéjét.

A délelőtti búcsúztatás után a temetés már csak a család és a legközelebbi barátok jelenlétében zajlott Westchesterben.

(Forrás: MTI, Euronews, Vigyázó, Új Élet, Mazsihisz)

Mivel nem foglalkozik a Mazsihisz

– erre könnyebben tudna válaszolni Kunos Péter ügyvezető igazgató

Kunos Péter, a Mazsihisz és a BZSH ügyvezető igazgatója, egy komoly apparátus vezetője beszél feladatairól, az őt érő kihívásokról, valamint a számokról is. Szóba kerül még a zsidó temetők helyzete, de a diplomák értéke is.

Igazgató úr, mivel foglalkozik a Mazsihisz?

Inkább úgy lehet ezt a kérdést feltenni, hogy mivel nem. A Mazsihisz az élet minden területét átfogó tevékenységet fejt ki, akár úgy is lehet fogalmazni, ha nem is a születéstől, de bölcsődétől kezdve egészen a temetőig. A Mazsihisznek, illetve a BZSH-nak van bölcsődéje, óvodája, általános iskolája, gimnáziuma, és van egyeteme. Ez az oktatási rész. Van kórháza, ez a Szeretőkórház, van szociális otthona, a fogyatékkal élők otthona, van népkonyhája, vannak idősok klubjai, ez leginkább Budapesten. Van tizennégy zsinagógái körzet, szintén Budapesten. Vannak vidéki szervezetek, itt a Mazsihisz jelen van. Mindez annak ellenére, hogy a vidéki magyar zsidóság létszáma erősen megfogyatkozott a második világháborúban. Vannak jelentős, nagy taghitközségek, mint Szeged, Pécs, Miskolc, Debrecen. Vannak ott is, ahol sok ember nem is gondolná, mint Sopron, Mosonmagyaróvár, Kecskemét és még sorolhat-

Kunos Péter Mazsihisz-BZSH ügyvezető igazgató

nám. Ha azt mondjuk, hogy ezeknek a vidéki hitközségeknek nincs más dolguk, mint őrizni az elhurcoltak emlékét, azokat, aki jelentőset alkottak a 19. századtól kezdve, akkor már nagyon fontos missziót töltenek be, de ide lehet sorolni a temetők gondozását is. De ennél sokkal többet tesznek a vidéki közösségek.

Az Önök szervezetéről sok mindent lehet mondani, de azt nem, hogy nem demokratikus. Az eseményeket időnként nagyobb botrányok előzik meg, így azt lehet tapasztalni, hogy amikor Önök

összegyűlnek, azonnal megjelennek a kamerák, mikrofonok. Mostanában ilyen kevesebb van, legutóbb a gazdasági évet zárták le. Mi is történt ott?

Alakult egy számvizsgáló bizottság, amelynek tagjai a közgyűlésen olyan dolgokban is véleményt nyilvánítottak, amiről nem kellett volna, de legalább előtte jó lett volna, illetve a leülési ülés az ügyvezető igazgatóval vagy a pénzügyi apparátus vezetőjével. A közgyűlésen elmondták tanácsait, azokat a kifogásait, amelyek részben alaptalanok voltak, részben meg már rég tárgyalanná váltak.

Ön akkor válaszolt is ezekre.

Igen, így utólag azt mondom, talán túlságosan is keményen. Belátom, hogy nem voltam elég politikus, kikértem magamnak egyes mondatokat.

Ez abból adódott, hogy egykor egy bank vezérigazgatója volt, és ebből következően a lényegi kérdésekre koncentrált?

Remélem, hogy igen, de nemcsak a banki szektorban eltöltött évek predesztinálnak erre, hanem előtte a pénzügyi vezetésben betöltött szerepem, hiszen voltam pénzügyminisztériumi államtitkár is.

Akkor Ön politikus volt?

Az nem politikusi szerep, a miniszter volt a politikusi, az államtitkárnak pedig az apparátus vezetésében kellett szerepet játszania. De ennek előtte is voltak olyan funkcióim, ahol kisebb-nagyobb csapatok irányítása volt a dolgom.

Akkor még felvették, most pedig megválasztották Önt.

Ez igaz, de annak idején az érdekek alapján is kaphatott az ember feladatot, megbízást.

Visszatérve a közgyűlésre, elmondták a véleményüket, Ön válaszolt, helyre téve az elhangzottakat, de mi történt másnap?

Semmi, ugyanúgy felkelt a nap, szép napra is viradtunk. Az történik majd, hogy újból előterjesztjük a már beadott anyagot, de most is jellem, nem változtatunk rajta egy sort sem. Ha a számvizsgáló bizottság és az általuk felkért szakértő is megállapítja, hogy nálunk minden rendben van, akkor ez elfogadásra kerül. Onnantól kezdve mindaz, amivel kapcsolatban rossz híreket költötték a BZSH-nak, visszajára sül el. Voltak hangok, amelyek szerint a BZSH nem pályázhat sehová, mert nincs lezárt pénzügyi éve, de szerencsére ezt a közgyűlést követte a Mazsihisz hasonló rendezvénye, ahol nagy többséggel fogadták el a szintén általam beterjesztett beszámolókat. A BZSH esetében is az volt a hiba, hogy nem mindenkinek sikerült kellően elmélyedni a bonyolult költségvetési zárszámadásban.

Rövidesen megkezdődik a Rumbach utcai zsinagóga megújítása. Mit kell erről tudni, honnan van rá forrás?

Már elkezdtük a munkát, ennek előzményei is vannak. A felújítás nagyban összekapcsolódik a fejünkben az Együttélés Házának projektjével. Itt a zsidó-keresztény együttélés tárgyi és mindenféle egyéb dokumentumai kerülnek egy múzeum jellegű intézménybe. Bemutatnánk mindazt, ami alátámasztja ennek az együttélésnek a pozitívumait, és természetesen a negatívumait is. Ez lenne a Rumbach-zsinagóga fő funkciója, de mi bízunk abban, hogy ha újjávarázsoljuk a templomteret, akkor létrejöhet az egykori erős status quo ante közösség utóda. Ha ez netalán nem valósul meg, a szakrális tér akkor is rendelkezésre áll majd. Ami a forrást illeti, ez egyértelműen állami pénz lenne, már erre az évre kaptunk körülbelül 500 milliót, ennek az elköltésével van gondunk, bármennyire ritkán is lehet ilyet halálni. Azért, mert jó gazda módjára használjuk fel, a szigorú közbeszerzési és egyéb szabályok betartásával. Ameddig a tervezőmunka nem jut el abba a stádiumba, hogy már kivitelezőt is pályáztassunk, mi inkább tovább dolgozunk a projekten. Szerencsére kaptunk is határidő-módosítást ennek a félmilliárd forintnak az elköltésére.

(Breuer Péter interjúja a Halljad, Izrael júliusi adásában.)

VALLÁSI ROVAT

Amikor könnyű a megtérés

Idén támmuz 17-ének böjtnapja július 24-ére, vasárnapra esik. A zsidó év során a jom kippuri böjtnél kívül még 5 további közösségi böjtöt (táanit cibur) rendeltek el Bölcseink, az adott napon történt gyászos eseményekre való megemlékezés miatt. Ennek reményében böjtlünk ilyenkor, hogy a korábbi nemzedékekben ezen a napon elkövetett hibáinkat most kijavíthatjuk. A támmuz 17-i böjt elsődleges témája a Szentély pusztulása.

Minden közösségi böjtnapon ugyanazt a próféta szakaszt (háftár) olvassuk fel a zsinagógákban, a böjt kimenetelét megelőző délutáni ima alkalmával. Jesájá próféta könyvének 55–56. fejezetéből. Ennek témája igen reménykeltő, egyáltalán nem gyászos hangulatú, és ahelyett, hogy a pusztuló Szentélyt siratná, utolsó mondataiban a száműzöttek egybegyűjtéséről és a majdani Szentélyben történő áldozatokról és imáról ír (meglehetősen szokatlan módon, hiszen a Szentély elsődleges feladata nem az ima, hanem az áldozatok bemutatása).

„Keressétek az Örökkévalót, amikor megtalálható, hívjátok Őt, mivelhogy közel van” (Jesájá 55:6) – ezzel a mondattal kezdődik a háftár. Mikor van az, amikor az Örökkévaló megtalálható? – kérdezi a Talmud. A ros hásaná és jom kippur közötti tíz napban [amit a megtérés tíz napjának is szoktunk hívni] (Ros Hásaná 18a).

Ez a kis kitekintés rámutat arra, hogy a látszólag gyászos hangulatú böjtnapokat egészen másmilyen szemmel is lehet nézni. Az a tény, hogy ezen a napon nem eszünk, lehetővé teszi számunkra, hogy elvonatkoztatassunk fizikai igényeinktől, közel kerüljünk az Örökkévalóhoz, tovább építsük Vele való kapcsolatunkat. Majdnem olyan szintre juthatunk az aznapi közösségi böjt által, mint a megtérés tíz napjában, az év talán legszentebb napjaiban, ros hásaná és jom kippur között.

Ez persze több kérdést is felvet. Egyrészt, hogyhogya az Örökkévaló bizonyos időkben könnyebben megközelíthető, mint mások? Másrészt, mit is jelent pontosan az, hogy ilyenkor közel kerülhetünk Hozzá?

Az utóbbi kérdésre a hagyományos irodalomban kétféle megközelítést találhatunk. A kérdés az, hogy mennyire kerülhetünk közel a Teremtőhöz. Rámbán levelében úgy írja, hogy eléggé magas szinten lévő ember esetében akár ezen a világon is elérhető az a szint, amikor az ember közvetlenül is érzi a sechinát, az isteni jelenlétet. Ezzel szemben a Meszilát Jesárim első fejezetében az van leírva, hogy az ember azért lett megteremtve, hogy a lehető legnagyobb élvezetet megkaphassa, ami csak létezik, és ez nem más, mint a Teremtő jelenlétének fénye, ennek helye azonban az eljövendő világban van. Tehát az egyik megközelítés szerint ezen a világon kerülünk közel Istenhez, a másik szerint az eljövendő világon. Ez nem ellentmondás: az eljövendő világban a jámborok biztosan megkapják ezt a jutalmukat, míg bizonyos kiválasztott egyének már ezen a világon kaphatnak ízelítőt ebből.

Válaszolva a kérdésre, hogy mit jelent a „közel kerülés”, az átlagember esetében ez még nem a túlvilági jutalom, hanem annak előkészítése: a tesuvá, azaz a megtérés (ami egyébként a háftár központi témája a továbbiakban). A mi vallásunkban úgy kerülhetünk közel Istenhez, hogy hiszünk egy jobb ében, és teszünk is érte. Azaz az Ő mércéjének akarunk megfelelni, Ohozzá akarunk hasonlónak válni jó tulajdonságainkban. Ha ezen a világon nem érezzük Isten jelenlétét, az még nem jelenti azt, hogy el vagyunk veszve, el vagyunk utasítva. „Hagyja el a bűnös az ő útját és a csalárd az ő gondolatait, térjen meg az Örökkévalóhoz, és Ő meg fog kegyelmezni neki” (Jesájá 55:7). A cél az, hogy senki ne érezze úgy, ő alkalmatlan arra, hogy igaz ember legyen, hogy képtelen a megtérésre, mert ha így érez, akkor az önmagát beteljesítő jóslattá válhat. Amíg csak él az ember, megvan benne a lehetőség, hogy jobb utakra lépjen, hogy javítson saját sorsán, hogy átfújja élete könyvét, amiről legtöbbször úgy érzi, hogy már le van pecsételve.

Azonban a megszokás ezt nagyon nehezíti. Ezért rendelte úgy az Örökkévaló, hogy legyenek külső segítő eszközök, amelyek kiemelik az embert a felőrlő hétköznapi életből. Ez adja meg a választ az első kérdésre, hogy miért vannak olyan idők, mint a böjtnapok vagy a megtérés tíz napja, amikor az Örökkévaló könnyebben megtalálható. A böjt segít abban, hogy átértékeljük életünk pályáját. A megtérés tíz napjában a közösségben, a levegőben is benne van az, hogy most talán minden megváltozhat. Erre mondja a próféta, hogy akkor keressétek az Örökkévalót, amikor megtalálható: használjátok ki azt a segítséget, amit ilyenkor kaptok. Higgyetek abban, hogy sokkal magasabb szinten is lehetitek az életet a jelenleginél.

Szántó-Várnagy Binjomin
binjomin.hu

Apró József, a Magyar Szabadságharcos 56-os Hagományörző Veteránok Világszövetsége Egyesület elnöke, Marton József Zoltán, az egyesület al-elnöke és dr. Tenke Sándor, az egyesület titkára a Vértanúk terén a Mazsihisz nevében is megkoszorúzták Nagy Imre szobrát az újratemetés emléknepjén. Képünkön: Apró József

Diplomák, kitüntetések, beszédek és énekek az ORZSE évzáróján

Az ORZSE ünnepélyes és nyilvános Egyetemi és Doktori Tanácsülésén kitüntetések, oktatói megbízóleveleket adtak át, a végzett hallgatók pedig átvehették diplomájukat, illetve abszolutóriumukat.

A magyar és az izraeli himnusz után Ungárné dr. Komoly Judit professzor emerita, az Egyetemi Tanácsülés levezető elnöke megnyitotta az ünnepi ülést.

Üdvözölte a megjelenteket, közöttük a Mazsihiszt és a BZSH-t képviselő dr. Kunos Péter ügyvezető igazgatót, Kiss Henriettet, a Mazsihisz alelnökét, Acs Tamást, a BZSH elnökét, oktatókat, végzős hallgatókat, hozzátartozóikat és minden kedves vendéget.

A Szim sálomot Rosenfeld Dániel kántorhallgató énekelte, zongorán kísérte Neumark Zoltán.

Az intézmény lassan két évtizedes hagyománya, hogy a magyarországi zsidó közélet kiemelkedő személyiségeit az egyetem és a zsidóság érdekében végzett jelentős tevékenységükért elismerésben részesíti – mondta dr. Komoly Judit. Idén Kardos Péter főrabbi és dr. Lednitzky András, a Szegedi Zsidó Hitközség elnöke vehette át e kitüntetést az egyetem rektorától.

Dr. Lichtmann Tamás professzor, a Doktori Iskola vezetője átnyújtotta az abszolutóriumot tanúsító okiratot Vanderstein Noémi doktorandának és Dan Daniel doktorandusznak, miután ismertette mindkettőjük szakmai életútját.

Schőner Alfréd rektor, főrabbi évertékelő beszédet tartott, majd átadta dr. Oláh János rektorhelyettesnek a judaisztika tanszék vezetésére szóló megbízólevelet.

Ezután Kertész Lilla végzett másodéves judaisztika alapszakos hallgató, a 2016/2017-es tanév „Közársasági Ösztöndíj” pályázat nyertese kapta meg az erről szóló határozatot az egyetem rektorától.

A végzett hallgatók nevében a kultúratörténet szakos Dombi Gábor búcsúzott az iskolától, az oktatóktól.

A Mazsihisz nevében Kiss Henriett alelnök mondott köszöntőt.

A záróimádságot, Dávid Koussevitzky: Hámáávir bonov... című szerzeményét Raáb Gábor judaisztika és kántor szakos hallgató adta elő, Neumark Zoltán zongoraművész kíséretével.

A levezető elnök kérésére a megjelentek és a végzett hallgatók állva hallgatták meg dr. Kerekes Béla főkántor kohanita áldását.

Végezetül a jelenlévők közösen elénekelték az Osze sálomot, a Béke himnuszát.

Száz éve született Singer Ödön főrabbi zcl.

Singer Ödön 1916-ban született, 1939-ben vette át bölcsészdoktori oklevelét (diplomamunkájának címe: Abraham ibn Ezra vallásos költészet), két évvel később, 1941-ben avatták rabbivá. Pályáját Szolnokon kezdte 1947-ben. A helyi közösség újrateemtése volt első feladatainak egyike. Az Örökkévalóba vetett feltétlen hitel 1956-ig szolgálta és irányította alázasan a megmaradt zsidóságot.

Így írt: „Megtámadták a piciny Izraelt, rendszeres imájukkal fordultak az Egek Urához, hogy segítse meg népet.” A háborút követően egy-egy alkalommal Keszthelyen is rab-biskodott, az alföldi részeken vezet-te egy ideig a katonai lelkeszeti osztályt, és működött az NDK-ban is. Életének jelentős periódusa volt az 1965-ig tartó nagykanizsai időszak, majd következett tizenhárom esztendő a Nagyfuvaros utcában. Pályá-

jának utolsó szakaszában, 1985 és 2001 között, ő volt a Frankel-zsinagóga főrabija.

Közreműködött a katolikus-zsidó párbeszédben, egyszer felidézte, hogy őt hogyan mentették a soá időszakában katolikus papok, szerzetesek, és ő miként sietett megmentői támogatására 1945 után.

Izraelt nagyon szerette. Mindig odafigyelt a sokat szenvedett, kisebbségben élők helyzetére. Sérült gyermekekre felügyelt, gyakran foglalkozott fiatalokkal, gyermekekkel.

1995-ben kiadott publikációja, melynek címe: Zsidó katonák a hadseregben, helyet kapott a hivatkozások között.

2002. január 2. Szomorúan kísértük utolsó útjára a farkasréti zsidó temetőben. Emlékezetéből fakadjon áldás!

Verő Tamás rabbi

Megemlékezések a 72. évfordulón (1.)

Pásztó

A volt zsinagóga épületének falán lévő emléktáblánál, a városi emlékműnél, valamint a zsidó temetőben lévő mártíreléműnél tartott gyászistentiszteleten emlékeztek a holokauszt áldozataira. A temetőben Neumann Péter köszöntötte a megjelenteket, köztük Dömsödi Gábor polgármestert, Frölich Róbert országos főrabbit, Rudas Dániel kántort, a társegyházak képviselőit, Lados István baptista lelképásztort, a Hit Gyülekezete képviselőjében megjelent Nagy Pétert, továbbá Kriston Péter utal polgármestert, aki sokat tett a városban született amerikai hős, Rubin Tibor emlékének ápolásáért.

Dömsödi Gábor utalt arra, hogy őt itt, Pásztón érintette meg először személyesen is a holokauszt. Elmondták neki, hogy a ma is álló, de már mások által használt házakban éppen megfőtt az ebéd, amikor megkezdtek a lakók elhurcolását, a még ki sem hűlt levest mások ették meg. Miért kell erről napjainkban is beszélni? Azért, mert ma sem árt tudni, hogy a zsidók kifosztása és meggyilkolása akkor sem az emberek elhurcolásával kezdődött. Jelek előzték meg, a verbális és egyéb uszítás, a gyűlöletkeltés jelei, amelyek a mai közbeszédben is jelen vannak. Márpedig nincs olyan cél, amelynek eléréséért a gyűlöletkeltés megengedhető lenne. Ezután a polgármester arról beszélt, hogy a mostani megemlékezés kicsit különbözik az előző évektől. Mint mondta, ha kissé megkésve is, de talán nem elkésve, a város közgyűlése 2015-ben díszpolgári címet adományozott Rubin Tibornak, aki Pásztón született, és tavaly hunyt el. Innen hurcolták el, 13 évesen túlélte a koncentrációs tábor, és Amerikában kezdett új életet. Az Egyesült Államok legmagasabb katonai kitüntetését, a Kongresszus által adományozott Becsület Érdeméret 2005-ben kapta meg. Pásztó városa a most átadott emléktáblával is emlékezik jeles szülőföldre.

Az emléktáblát a hős édesanyja (Rubin Rózi született Appel Rózi) élt 38 évet. Meghalt 1931. május 9-én [Ijar 22. 5691]) sírkövével helyezték el. Ez áll rajta: „Itt nyugszik Rubin Tibornak (1929–2015), Pásztó díszpolgárának, a magyar származású amerikai hősnak, a Medal of Honor kitüntetettjének édesanyja.” Frölich Róbert kiemelte, hogy már kevesen vannak azok, akik tanúi voltak Izrael eddigi legnagyobb tragédiájának, majd megjegyezte: Mi, akik a háború után születünk, elmondhatjuk, hogy nem voltak nagyszüleink. Elmondhatjuk, hogy kevesen ültünk körül az ünnepi asztal... Mi, akik a háború után születünk, nehezen tudtuk értelmezni azt, ami történt. Csönd volt. Azt lehetett hinni, ez mindig így lesz. Azt lehetett gondolni, a jövő nyugalomhoz, az emberek elfogadják egymást. Aztán rá kellett jönni, hogy ez nem így van. Rá kellett jönni, hogy nem egyféle múlt van. Vannak, akik tagadják, hogy nem is úgy volt, ahogyan mondják. De ha nem úgy volt, akkor hol vannak az emberek? Ha nem úgy volt, miért van itt ez az emlékmű a nevekkel? Bizony a múlt úgy volt, ahogyan a zsidó családokban elmondták, ahol azért ülnek mégis sokan az asztal körül, mert a székeken árnyékok és emlékek ülnek. Ezután

Balassagyarmat

arról beszélt a főrabbi, hogy a múltat kétféle módon lehet továbbadni. Egyrészt hallgatással. A másik út a zsidó élet vállalása, amibe beletartozik a múlt, a jelen és a jövő. Ma ketős alkalomból vagyunk itt – folytatva Frölich Róbert. – Emlékezünk az elődökre, és avatunk egy emléktáblát. Olyan ember emléktábláját avatjuk, akit innen elvittek Auschwitzba. Hős lett. Nem tört meg. Igen, a soá után ilyennek kell lennie a zsidónak, bátornak és erősnek, akik meg tudják védeni magát és másokat. Rubin Tibor ilyen volt. Ő a soá utáni nemzedék legnagyobb pásztói hőse.

A főrabbi után Lados István baptista lelkész emlékezett a mártírokra. A gyászimákat Rudas Dániel recitálta. Ezt követően a jelenlévők – köztük a város polgármestere, továbbá Tóthné Rómer Klára, a salgótarjánai hitközség elnöke – a koszorúkat, illetve a kegyelet köveit helyezték el az emlékműnél. A mártír-istentisztelet az emléktáblánál közösen elmondott kádissal ért véget.

Bódi Tóth Elemér

Szarvas

Félszáz ember gyűlt össze, hogy emlékezzen, felidézze a 72 évvel ezelőtti eseményeket. Verő Tamás rabbi a város régmúltjával kapcsolatos adatok sorolásával kezdte beszédét, majd a borzalmak és rettenetek történéseit idézte fel.

Sajnos, mint a legtöbb vidéki településen, az egykor virágzó közösségeket elhurcolták, majd elpusztították, s csak az épületek, temetők maradtak meg emlékeztetőül.

A beszéd a nemzetközi ifjúsági Joint-Lauder nyári tábor történetének ismertetésével folytatódott. A tábor léte és programjai reményt jelentenek, hogy a zsidóság nem pusztult el véglegesen, a múlt romjai felett jövőt építenek zsidó fiatalok száza, ezrei.

A Kél málé ráchámim és a közös kádissal elhangzása után az emlékműnél – amelyre 300 hittestvérünk neve van felvéve – kavicsokat, köveket helyeztek el a megjelentek.

Balassagyarmat

A helyi gimnázium növendékeinek műsora, versek és túlélők szavai előzték meg a kegyeletes szertartást. Nógrádi Gergely főkántor két jiddis dalt énekelt, Bauer József elnök köszöntötte a megjelenteket, majd Kozma György kántor imáját követően Verő Tamás rabbi beszédére került sor. Nógrádi Gergely gyászimája után közös kádissal hangzott el.

A résztvevők ezután átmentek a zsinagógába, ahol Gordon Gábor az Élet Menete Alapítvány vándorkiál-

lítását nyitotta meg, Gábor Veronika vezető önkéntes pedig alapos ismertetőt tartott az érdeklődőknek.

Eger

Gara István kántor imája után Verő Tamás rabbi a régmúltól, az egeri zsidóság eredetéről, a közösség fejlődéséről beszélt. Hangsúlyozta, hogy nem szabad feledni a borzalmakat, elkezdeni és emlékeztetni kötelességünk! Gara István Kél málé ráchámim imáját közös kádissal követte.

Salgótarján

Az önkormányzat rendezvényén a Madách Imre Gimnázium tanulóinak irodalmi műsorát követően Fekete Zsolt polgármester mondott beszédet a Főposta falán elhelyezett emléktáblánál. Ezután az intézmények, a pártok, a fiatalok képviselői elhelyezték koszorúikat. A hitközség nevében Tóthné Rómer Klára elnök és Rékasi Zoltán koszorúzott.

***

A hitközség a zsidó temetőben az 1948-ban felavatott Auschwitz-emlékműnél rendezett mártír-istentiszteletet és az 1470 nevet őrző emlékfalnál hajtott fejet a város és környéke mártírjai előtt. Tóthné Rómer Klára elnök köszöntötte a jelenlévőket, köztük mindenekelőtt a holokauszt túlélőket, továbbá Fekete Zsolt polgármestert, Markovics Zsolt főrabbit és Szilágyi Gábor kántort. Felolvasott egy levelet, amelyet egy kavicsal együtt a hitközség postaládájában talált idén januárban: „Szeretettel és tisztelettel emlékezem ezen kavics küldésével Grün Józsefre és kedves feleségére. Ők vegyeskereskedő bolt tulajdonosai voltak. Szüleim és sokan mások is hozzájuk jártak vásárolni. Közvetlen, kedves házaspár volt. Emléküket a mai napig is megőriztem. Tisztelettel: Ponyi József 78 éves polgár.” Az elnök méltán köszöntötte külön is a ritka gesztust gyakorló és a mártír-istentiszteleten is megjelent Ponyi Józsefet.

Emlékezésbeszédében Fekete Zsolt polgármester a többi között hangoztatta: „E temetőben főhajtó tisztelgés nem formális udvariasság. Hiszen ahogy hazánk történelméből, úgy Salgótarján történelméből sem törölhetők ki a vészidőszak rémségei. Így tehát az a mintegy másfél ezer főt számláló névsor is a miénk, a város közösségéé, amelyet itt olvashatunk a zsidó temetőben kőbe vésvé. Egykori polgártársaink ők, akiket meggyilkolt az eszelen gyűlölet.” A továbbiakban a polgármester kijelentette: „Salgótarjánban nincs helye semmilyen gyűlöletkeltésnek, lelki és fizikai erőszaknak. (...) A mártírok napja a szegényteljes

történekek közös, méltóságjeljes elutasítását is jelenti, és tartós küzdelmet a felejtés ellen. Fájdalom és szegény, hogy mindez megtörténhetett.” Fekete Zsolt ezután megjegyezte: „Mindannyiunk érdeke, hogy az elhurcolt, megölt honfitársaink emlékének kegyeletes felidézése le-

gyen a remény napja is. Hogy e helyen, e napon együtt bízzunk a józan összefogás erejében. Legyen örökné, legyen erkölcsi tartásunk, hogy az emberség melletti közös, szilárd kiállásunk legyőzze az előítéleteket, visszaszorítsa a fajmítoszt, kigyomlálja a gyűlöletet és annak minden hajtását.”

Markovics Zsolt főrabbi felidézte a 72 évvel ezelőtti képet, amikor marhavagonokban öregek, asszonyok, gyermekek zsúfolódtak össze, szemükben rémület és a kérdés: hová megyünk, édesanyámnak miért kísért a szeme? Megjelenik az a kép is, amikor a tanító maga köré gyűjti a gyermekeket, és évezredekkel ezelőtti csodákról mesél, a sivatagi vándorlásról vagy éppen a tűz természetéről, ami öl és pusztít, de életet is ad, meleget is áraszt. Végtelemül sok a történet és végtelenül sok az emlék, a fájdalmas emlék is. De – mint a főrabbi hangsúlyozta – nem szabad, hogy a zsidó élet csak az emlékeztetőről szóljon. Tovább kell lépniünk, közösséget kell építenünk. Ha nem ezt tesszük, mi végeznénk el azt, amit a náci és magyar csatlósaiak elkezdtek. Örizzünk kell a fényt, amit a Tóra jelent, amit Jeruzsálemben, a Kneszet előtt a Menóra is jelképez, hogy az Örökkévalótól az életet és a reményt kaptuk, amit tovább kell adnunk gyermekeinknek.

A gyászimákat Szilágyi Gábor recitálta. A kádissal az emlékfal előtt hangzott el. A mártír-istentisztelet az emlékezés köveinek elhelyezésével fejeződött be.

(folytatjuk)

Bódi Tóth Elemér

40 ÉVE

Bravúros túszszabadítás Entebbében

Benjámín Netanjahu izraeli miniszterelnök Ugandában emlékezett meg a bátyja, Jonatán Netanjahu életét követelő 1976-os túszmentő akció negyvenedik évfordulójáról – jelentette az izraeli média.

Könnyek Jonatánért is

Uganda Entebbe repülőtérének régi terminálján tartották az izraeli küldöttség ünnepi megemlékezését, amelyre meghívtak több egykori izraeli kommandóst és kiszabadított túsz is.

Az eseményen Netanjahu nem csupán az izraeli kormány képviselőjében volt jelen, hanem hozzátartozóként is, ugyanis Jonatán nevű bátyja vezette azt a közvetlenül a vezérkari főnök alá tartozó kommandó egységet, amely 1976-ban a repülőtéren egy legendás, meglepetésszerű, egy óránál rövidebb katonai akcióval kiszabadította a német és palesztin terroristák által túszul ejtett kilencvennégy izraeli foglyot és az El Al-gép személyzetét. Az izraeli kommandó tagjai közül egyedül Jonatán Netanjahu vesztette életét. Benjámín Netanjahu a helyszínen koszorút helyeztet el az áldozatok tiszteletére.

Az izraeli kormányfő beszédében kifejtette, hogy az entebbei túszmentő akció annak egyik bizonyítéka, hogy a zsidó állam léte megváltoztatta az addig hontalan zsidó nép helyzetét, mert többé nem tehetetlen, mint a holokauszt idején, és ezt az entebbei túszdrama idején is láthatta a világ.

Netanjahu hangsúlyozta, hogy 1976-ban az ugandai repülőtéren súlyos veszélyt szenvedett a terrorizmus, és az akció példát mutat a jelenkorak, amikor a világ számára még mindig kihívást jelentenek a merénylők.

Az entebbei díszünnepélyen a vendéglátók képviselőjében jelen volt Yoweri Kaguta Museveni ugandai köztársasági elnök és az ország számos vezetője.

Netanjahu négy napos afrikai látogatásán négy országot keres fel: Uganda után Kenyába, Ruandába és Etiópiába is elutazik. „Az afrikai utazás politikai, gazdasági és biztonsági szempontból is fontos számunkra” – hangsúlyozta elindulása előtt az izraeli kormányfő. A látogatás legfontosabb politikai eseménye Ugandában lesz, ahol Netanjahu csúcstalálkozón vesz részt az ugandai mellett a kenyai, a dél-szudáni és a zambiai miniszterelnökkel, valamint a tanzániai külügyminiszterrel. Az utóbbi évtizedekben nem voltak ilyen magas, miniszterelnöki szintű izraeli látogatások Afrikában.

A külügyminiszteri tisztséget is ellátó Netanjahu az afrikai országok barátságának biztosításával megpróbálhatja ellensúlyozni a Palesztin Hatóság és az arab világ diplomatáinak túlsúlyát az ENSZ különböző fórumain megrendezett, Izrael elítélésére törekvő szavazásokon. (MTI)

Hírek, események röviden

– **Sámesz kerestetik.** A Hegedűs Gyula utcai zsinagógakörzet felvett hirdet megüresedő sámeszi állására, szeptember 1-jei kezdéssel. Jelentkezni lehet a hegedus@bzsh.hu e-mail-címen.

Az Emánuel Alapítvány idejei megemlékezése

A fűzfát formázó krómacél plasztika, Varga Imre Kossuth-díjas szobrászművész alkotása, Herzl Tivadar egykori szülőházánál, a Raoul Wallenberg Emlékparkban található. A fa több ezer kis levelén a holokauszt mártírjainak neveit lehetett-lehet megörökíteni. Az 1990-ben létrejött Emánuel Alapítvány minden évben július első vasárnapján emlékezik a holokauszt áldozataira.

A 72. évfordulón is túlélők, közjo-

dásának egyetlen titka két szóban foglalható össze: LÓDOR VADOR. Nemzedékről nemzedékre.

Azaz: az elődöknek tovább kell adniuk a Tant az utódoknak, s amikor ők is elődökké válnak, ugyanezt kell csinálniuk.

Az elmúlt hét évtizedben már több nemzedék adta tovább a holokauszt történetét.

Könnyű volt, mert többen voltak még közvetlen túlélői a borzalmak idejének. Most is vannak!

Kardos László, Kardos Péter és Zoltai Gusztáv

gi méltóságok, valamint olyan emberek jöttek el az Emlékparkba, akik egyöntetűen vallják, hogy nem feledkeznek meg az áldozatokról, s hirdetik, hogy ennek a korszaknak soha nem szabad megismétlődnie.

Bandi László az alapítvány nevében üdvözölte az egybegyűlteket, köztük az Erdő Péter bíboros képviseletében megjelent Tóth János Csabát, Görgey Gábor volt kulturális minisztert, Kunos Pétert, a Mazsihisz-BZSH igazgatóját, Fröhlich Róbert országos főrabbit, Zoltai Gusztávot, az alapítvány titkárát, valamint Vattamány Zsolt erzsébetvárosi polgármestert.

Elsőként Izrael Állam magyarországi nagykövete, Ilan Mor lépett a mikrofonhoz. Beszédét Breuer Péter tolmácsolta.

Ilan Mor először is szólt a 87 éves korában elhunyt Elie Wieselről, s kérésére egyperces néma felállással adóztak emlékének.

Ezt követően a nagykövet elmondta, hogy a zsidó eszmévilágban milyen kiemelkedően fontos az emlékezés: zsinagógákban, otthonokban és itt is, az alapítvány gondoskodásában a minden évben megrendezett eseményen.

Felhívta a figyelmet arra is, hogy a Fa levelei között, melyeken áldozatok nevei szerepelnek, sok üres található még. Feladatunk felkutatni, megtalálni és felírni a hiányzókat.

Amíg a főváros szívében van egy ilyen emlékeztető, egyetlen ember sem kérdőjelezheti meg a soá megtörténtét, az áldozatok sok száz ezres tövét – emelte ki a nagykövet.

Ilan Mor kérte a zsidó és nem zsidó embereket további együttműködésre, valamint megköszönte az alapítvány munkáját is: „Folytassuk, tegyük érthetővé, hogy a vézskorszak nem Auschwitzal kezdődött, hanem itt, a numerus claususszal. Ne engedjük a történelem átírását!”

Kardos László kántor a Hásém mo odom gyászimát énekelte, őt követte a mikrofonnál Kardos Péter főrabbi. Miután bibliai idézetek sorával méltatta Elie Wieselt, megtartotta ünnepi beszédét.

Tisztelt vendégeink, kedves barátaink!

A zsidó hagyomány fennmara-

De mi lesz utána?

Legyen példa a hagyomány! LÓDOR VADOR – nemzedékről nemzedékre adjátok tovább a soá történetét!

Tankönyvekben és filmekben, közösségi oldalakon és beszélgetéseken.

Laj tiskoch – ne menjen feledésbe mindaz, ami történt.

Emlékezz – emlékeztetés – megemlékezés.

Látszólag hasonló fogalmak.

De egy közülük már kiesett, nem érvényes.

Kardos Péter főrabbi: senki ne kiáltson fasizmust!

Az emlékeztetés.

Most is látom: nagy többségeket nincs mire emlékeztetni.

Mert az élet törvénye szerint visszavonhatatlanul elmúltak azok az idők, amikor a rabbi erről a helyről látta, hogyan bólogatnak egyetértőleg a hallgatók, amikor megkérdezte: Emlékeztetek a fogadalmunkra? Ha túléljük, a kenyér és a víz lesz legnagyobb kincsünk... A rabbi ma már nem emlékeztethet.

Csak elmesélhet. S akár minden mondatát úgy kezdhetné: Képzelték el.

S ha a rabbi a túlélők beteg nemzedékének egyik utolsó tagja, hetvenkét esztendő után aligha számíthat arra, hogy a később születettek ugyanazt érezzék, amit ő.

Hogy napjaink gyűlöletbeszéd teli világában ugyanazt érezzék, amit ő.

Képzelték el.

Amikor életében ismét hallja azokat a szavakat, amelyeket több mint hét évtizede már hallott egyszer. Átérezni nem, de próbáljátok elképzelni.

Ma: én vagyok a nemzetbiztonsági kockázat, én vagyok a háttérhatalom, apám a numerus clausus idején nem jogfosztott, hanem jogkorlátozott volt!

A Mazsihisz elnöke azt válaszolta egy újságírói kérdésre, amely a kormánnyal való viszonyt firtatta: délelőtt veszekszünk, mert az emlékezetpolitikáról van szó, délután tárgyalunk zsinagógáink rendbe hozásáról, temetőink rendben tartásáról, amihez bírjuk a kormány ígéretét.

És bírjuk – mondom én – Áder János auschwitzi beszédét, Lázár János párizsi megnyilatkozását.

Úgyhogy, túlélőként mondom, senki ne kiáltson a nevünkben FASIZMUST Magyarországon!

Most arról szólok, miért neveztem betegnek a túlélők nemzedékét:

Hát azért, mert nekünk mindenről AZ jut eszünkbe.

Igen!

Ha azt a szót halljuk, hogy TÁBOR – nem Szarvas ugrik be.

Ha azt a szót olvassuk, hogy GÁZ – egészen másra gondolunk.

Ha látunk egy német juhász kutyát – az nekünk farkaskutya egyenruhás gazdájával együtt.

Nekünk hiába telt el hetvenkét esztendő, mi emlékszünk arra, hogyan aljasították le testvéreinket, mielőtt végeztek velük.

Tanúi voltunk annak, hogy az életben maradás ösztöne miképpen hozta ki az állatot az emberből.

Amikor egy kicsiny gyermek ellopta az apa utolsó darab kenyerét, az a torkának esett, és úgy szorongatta, hogy ne tudja lenyelni.

Tegyetek különbséget az irodalom és a dokumentumirodalom között! Az előbbi később keletkezett, az szépít vagy torzít.

Mi nem Istent kerestük akkor, hanem a menekülés, az életben maradás útját.

És ezen az úton gyakran HOMO HOMINI LUPUS – ember embernek a farkasa volt.

Aljassá és sorsunkba belenyugvóvá tették bennünket!

Képzelték el.

Amikor izraeli fiatalok arról faggattak bennünket, miért tűrtük, hogy néhány fegyveres suhanc behajtsa a vagonba vagy kihajtsa a Duna-partra, el kellett mondanunk az igazat.

Ez pedig a következőképpen hangzott: Akkor már hosszú évek óta éjjel-nappal azt hallottuk a rádióból, hogy istengyilkosok vagyunk, hogy parazita élősködők vagyunk, hogy keresztény gyermekek vérért isszuk – és ugyanezeket olvastuk az újságokban is. Mondom: hosszú évekig.

Van-e ember, aki ne bizonytalanodna el. Lehetek. De az volt a ki-sebbség!

Ha ennyi reánk zúdított vádnak csak a fele igaz lett volna – már nincs helyünk a világon. Akkor irány a gettó, irány Auschwitz, irány a Duna-part.

Ezért mondom: aki ma Magyarországon fasizmust kiált, az BIZTOS, hogy nem élte át azokat az időket!

***

Változik a világ körülöttünk, néha az emberek is változnak. A pártok is változnak.

De vigyázzatok: a hang Jákobé, a kéz Ézsaué – a bibliai idők óta érvényes a mondas.

Minden változik – mi is.

De egyben NEM!

Hetvenkét év után is ugyanazon halotti imákat mondjuk, ugyanazt

Emlékgyertyák meggyújtása

a kádist recitáljuk, ugyanazokért. Csökkenő fájdalommal, de rendíthetetlen kegyelettel.

Titeket pedig, fiatalokat, arra kérlek, hogy legyetek velünk, maradjatok mellettünk – amíg vagyunk!

S nézzetek el, hogy nekünk mindenről AZ jut az eszünkbe!

Igy legyen, Ámen!

Az emlékező beszédek elhangzása után következett a hagyományos gyertyagyújtás, hatszázezer magyarországi zsidó mártírtér lobbantak fel a lángok Sommer Kati, Lebovits Imréné, Fürst Pál, Ács Ottó, Svéd Pál túlélők, majd utolsóként a zsidó ifjúság képviseletében Bandi Ágnes közreműködésével.

A kántor a Kél málé ráchámim imát recitálta, Kardos Péter főrabbi pedig a kádiss ima közös elmondására kérte a jelenlévőket.

GJ

A legkisebb utód

(Szentgyörgyi Ákos felvételei)

Rabbi Jismáél és az angyal – midrás

Rabbi Jismáél ben Elisa főpap (kohén gádol) volt. A róla fennmaradt történeteket a „ספר היכלות מהתנא רבי ישמעאל כהן גדול” című kabbalisztikus könyv foglalja össze.

Az egyik legszebbet szeretném megosztani most, amely elmeséli Izrael történelmének legféltettebb és ezzel együtt legnyíltabb titkát, a túlélés mikéntjét. Egyszer a belső szobáért felelős angyal szól hozzám: „Barátom, jer keblemre, és elmondom neked, mi lesz Izrael jövője.”

Odabújtam hozzá, ő rám nézett, és láttam, sír. A könnyei az ő arcáról az én arcomra hullottak.

Azt kérdeztem: „Ó, ragyogóm, miért zokogsz?”

Ő azt felelte: „Barátom, jer közelebb, és megmutatom neked, mi lesz a sorsa a szent népnek, Izraelnek.”

Kézen fogott, és a szobákon belül egy kis szobába vezetett, a legtitkosabb helyre, ahol rengeteg feljegyzés volt. Kinyitotta őket, és megmutatta az írásokat. Sok-sok gondról és bajról szóltak a feljegyzések.

Ekkor megkérdeztem: „Kinek szánják ezt a sok bajt?”

Azt válaszolta: „Izrael számára.”

Visszakérdeztem: „És ők képesek lesznek mindezt kibírni?”

Igy felelt: „Jöjj el holnap, és még ennél is nagyobb bajokat mutatok meg neked.”

És másnap megint bevitt a titkos szobába, és még a korábbiaknál is nagyobb fájdalmakat mutatott – akikre halál várt, kard által és fogság által...

És azt kérdeztem: „En ragyogóm! Ennyire bűnös Izrael? Csak ők ilyen bűnösök?”

Azt válaszolta: „Tudd meg, hogy naponta új ítéleteket hoznak ellenük, egyre keményebbeket. Am Izrael népe minden nap összegyűlik a templomaiban, és így kiáltanak: „Ámen, jöhé smé rabba mevoráh!” (Ezek a kádiss szavai, jelentése: „Legyen áldva az Ó nagy neve” [RZ].) És mikor ezt mondják, akkor mi nem engedhetjük meg, hogy ezek a súlyos ítéletek elhagyják a legtitkosabb szobákat. És azok nem érik el Izrael gyermekeit.”

Radnóti Zoltán rabbi

IZRAELI SZÍNES

Jeruzsálemről – középhaladóknak

A zsidóság központja: Izrael.
Izrael központja: Jeruzsálem, az örök főváros.
Am Jeruzsálem nemcsak a szent helyekről ismerszik meg, hanem egyben világváros is.
Ez alkalommal szeretnék 10 ténnyel írni Jeruzsálemről mint városról.

1.
Jeruzsálemről már a Tóra első könyve (Brésit 14.18) is beszél.
Ábrahám napjaiban volt egy város, melyet Sáleme-nek hívták: „Málki Cedek, Sáleme királya, a legfelső Isten papja volt.”
A 76. zsoltár 2-3 is ezt a nevet használja – párhuzamosan a Cion névvel: „Isten megmutatta önmagát Jehudában, Izraelben nagy az ő neve – Sálemben van a sátra, és lakhelye Cionban.”
Jeruzsálem nevének jelentése nem egyértelmű. A legismertebb fordítás: Ír Sále(o)m – a Béke Városa. A midrás (Brésit Rábbá 56.10) szerint: Jire Sáleme, azaz Látni fogja a Békét.
A Zsidó Bibliában Jeruzsálem 105 nevét gyűjtötték össze a kutatók, és maga a Jeruzsálem szó 669-szer fordul elő.

2.
Jeruzsálemben – az óváros mellett, a domb tetején, szinte eredeti formájában – áll egy szélmalom, annak ellenére, hogy szél szinte sohasem fúj arra felé. Ez az épület ma már Jeruzsálem egyik szimbóluma.
A szélmalomot 1857-ben a híres londoni bankár, Sir Moses Montefiore adományozta Jeruzsálem lakóinak abból a célból, hogy az ott lakó zsidók önellátóak legyenek, és ne legyenek a környező arab falvakra ráutalva. A malom nagyon rövid ideig működött, ám a zsidó önállóság és önellátás egyik jelképévé vált.

3.
Ahogyan szél is alig van Jeruzsálemben, akképpen folyó vagy tó egyáltalán nincs. Ennek ellenére Jeruzsálemben található egy híd, amely 245 millió sékelbe (több mint 15 milliárd forint) került, és azon kívül, hogy nagyon divatos és szimbolikus, illetve átmege rajta a villamos, a biciklisták és a gyalogosok, semmi más haszna nincsen, sőt a végtelen-

A Montefiore-malom

ségig megosztotta Jeruzsálem közvéleményét.
2008-ban adták át az extravagáns tervező, Santiago Calatrava által tervezett Chords Bridge-et, a Húrok Hídját vagy Húrhidat, ki hogy fordítja.
A híd formája talán utalhat Dávid király hárfájára vagy akár egy hajó vitorlájára is, hiszen éppen a városkapuban van, és a városba/ból vezető út fut alatta...

Azaz jó utat, akár megérkezett a városba, akár elindult a városból...

4.
Azt gondolhatnánk, hogy Jeruzsálem a szentség városa... Am van neki egy másik arca. Itt található a világ egyik legjobb éjszakai klubja, a Haoman17, amely 1995-ös megnyitása óta már márkanévvé vált, és Haifán, illetve Tel-Avivban is nyitottak már Haoman17-et.
Sajnálatos módon a hírekbe azzal került be, hogy 2011-ben merényletet követtek el a tel-avivi klub ellen, ahol akkor 2000 fiatal mulatott éppen.

5.
Jeruzsálem egyik kevésbé ismert – ám csodálatos – látványossága az IDÓLIFT.
60 perces program viszi végig az utazót Jeruzsálem 3000 esztendő történelmében.
A túra narrátora Topol, a Hegedűs a háztetőn főszereplője.
Az időutazás mellett – jelenleg – angolul még egy és héberül még másik három többdimenziós túrát ajánl a cég: látogasd meg Indiát, látogasd meg az emberi testet belülről, és elmehetsz akár egy Nap körüli túrára is.

6.
Jeruzsálemben, ahol minden kőre épült, nagy gondot fordítanak a közparkokra. A városban majd' 1600 közkert és közpark van, háromszor annyi, mint Budapesten.
Ezt a növényismeretet mutatja, hogy ebbe a városba telepítették Izrael legnagyobb élő növénymúzeumát, a Jeruzsálemi Botanikus Kertet, ahol több mint 10.000 élő növényfajta van.

7.
Sok ember szerette volna örök álmát aludni Jeruzsálemben.
Az Olajfák Hegyén mintegy 150 ezer zsidó sír található, közöttük az egyik leghíresebb a három utolsó próféta (Hággáj, Zehárjá és Máleáhi) sírja, akik már a babilóniai száműzetésből visszatérő zsidóságnak voltak a prófétái.
Jeruzsálemben van – többek között – eltemetve Herzl Tivadar, a szentföldi visszatérés nagy megálmodója, Oskar Schindler, az ember-

mentő, Slomo Carlebach, a talán legnépszerűbb 20. századi ortodox rabbi.
Jeruzsálemben – a Getszemáné kertben – van eltemetve Mária, és ide temették el Jézust is.
Dávid király sírhelye a jeruzsálemi Cion hegyen van.
Szenes Hannának, Magyarország és Izrael nemzeti hősné és mártírjának sírja a Herzl-hegyen van.
Sámuel próféta is itt alussza örök álmát.
És még sorolhatnánk...

8.
Jeruzsálem óvárosát fal veszi körül, amelyet Szulejmán szultán építtet a 16. században. Az óvárosban négy negyed van: keresztény, zsidó, örmény és muszlim.
Az óvárosban 8 kapu található.
A keresztény negyedben:
– az Új Kapu. Ez az egyetlen olyan kapu, mely nem része az Óváros bejáratainak; a 16. századi tervek alapján az egyre gyengülő oszmán hatalom hozta létre a keresztényeknek, hogy ők könnyebben látogathassák a keresztény kegyhelyeket.
– a Jaffa-kapu, amely az örmény negyeddal határos; ez volt régen a végállomása a keresztény és zsidó bevándorlóknak. Ez vezetett – és vezet a mai napig – a keresztény és zsidó negyedekbe, a legnépszerűbb piacokra, valamint a Dávid Múzeum Tornyaéhoz, amely régen Jeruzsálem fellegvára volt.
– és a Damaszkusz-kapu, amely a muszlim negyeddal határos. Ez a legimpozánsabb mind közül. Mindig is a legforgalmasabb kapu volt, a nyüzsgő piacoknak köszönhetően. A legújabb ásatások szerint még a 2. századból származó, Hadrianus császár által építtetett – eddig fel nem tárt – bejáratot találtak rajta.

A muszlim negyed kapui:
– a Heródes-kapu,
– az Oroszlános-kapu. A kapu neve a rajta található szárnyas oroszlánokból ered. Am ezek igazából nem is oroszlánok, hanem tigrisek. A kapu másik neve: Szent István-kapu, az első keresztény vértanú halála miatt, akit – a hagyomány szerint – a közelben köveztek meg. Az oroszlános kapu vezet a Via Dolorosához. Töretlen hírnevét a hatnapos háború alatt szerezte.
– és az Aranykapu, amelyet a törökök befalaztak, és eléje sírokat helyeztek, ám a zsidó hagyomány szerint a messiás eljövetelekor kinyílik, és a környéken nyugvó holtak támadnak fel legelőször.

A zsidó negyedben található:
– a Szemét-kapu. Ez a rész volt valamikor a szemétkerék. Nehemia könyve is szól erről a jelenségről (2.13).
– és a Cion-kapu, arab neve: Dávid-kapu.
Az egykori Szentély bejáratával szemben lévő Aranykapu befalazásával a törökök azt szerették volna elérni, hogy a zsidó messiás ne juthasson el Jeruzsálembé, és hogy biztosra menjenek, sírokat tettek elé, tudván, hogy a zsidó vallástörvények szerint aki egy temetőn keresztül megy, az rituálisan tisztátalanná válik, és nem mehet be a Szentélybe.

9.
A zsidók az egész világon a Szentföld felé, Izraelből Jeruzsálem felé és Jeruzsálemben a Siratófal felé imádkoznak, ezzel is mutatva, hogy a zsinagóga intézménye részlegesen az egykori Jeruzsálemi Szentély folytonosságát.
Az első ember, aki Jeruzsálem felé imádkozott, Dániel volt (6.11).
A Szentírás leírja, hogy Dániel szobájának az ablaka mindig Jeruzsálem felé volt nyitva, ő naponta kinnézett rajta, és imádkozott az Örökkevalóhoz.

10.
Jeruzsálem lakóinak száma:
1870: 22.000 (11.000 zsidó, 6500 muszlim, 4500 keresztény)
1905: 60.000 (40.000 zsidó, 7000 muszlim, 13.000 keresztény)
1931: 93.000 (54.000 zsidó, 20.000 muszlim, 19.000 keresztény)
1946: 165.000 (99.500 zsidó, 33.500 muszlim, 32.000 keresztény)

Húrok Hídja

1967: 267.800 (195.500 zsidó, 60.500 muszlim, 10.800 keresztény)
1985: 457.700 (328.000 zsidó, 115.700 muszlim, 14.000 keresztény)
2007: 740.500 (473.000 zsidó, 256.400 muszlim, 12.500 keresztény)

+1.
A Biblia leírja: Dávid király először elfoglalja Jeruzsálemet, amit

Cionnak hív majd, Dávid városának, s ezek után meg is vásárolja a tulajdonosától, akit már legyőzött...
Így lett Jeruzsálem egyike azon három városnak, amelyekről a Biblia tanúsítja, hogy pénzért vásárolta meg a zsidó nép egyik őse.
A másik két város:
Hevron (Ábrahám vásárolja meg) és Shkem (Jákok vásárolja meg).
(Lásd: Brésit rábá 79.6.)

Radnóti Zoltán rabbi

Alijázók Napja

Egy törvényjavaslat szerint az izraeli kormány új ünnepet vezethet be Izraelben, az Alijázók Napját, ezzel tisztelegve a példát mutató és áldozatot vállaló hazatelepülőkhöz.
Ez az első alkalom, hogy az izraeli kormány hivatalosan is egy napot szán arra minden év niszán hónapjában, hogy kifejezze elismerését a világ különböző tájain élő zsidó emberek iránt, akik alijáznak, vagyis a diaszpórából hazatelepülnek Izraelbe.

A törvényjavaslat egy csoport fiatal kezdeményezése volt, akik közül a legtöbben az Egyesült Államokból vándoroltak be Izraelbe, jelenleg Tel-Avivban élnek, és a nemzetközi TLV szervezet aktivistái. A szervezet a honlapján azt írja, hogy csak az elmúlt évtizedben több mint 20.000 fiatal zsidó alijázott és települt le Tel-Avivban.

„Az Alijázók Napja jó lehetőség Izrael Állam számára, hogy ezáltal is elérje és megszólítsa a világon diaszpórában élő összes zsidó embert, és elmondhassa nekik, hogy Izrael több, mint egy akármilyen ország, ahol élhetnek, mert Izrael a saját hazájuk” – mondta Jay Shultz, a TLV igazgatója.

Nyolcvan felett nem kell sorban állni

Nem kell majd sorban állniuk a köztisztviselőkben a nyolcvanévesnél idősebbeknek az izraeli kormány törvény-előkészítő bizottságának javaslata alapján – értesült a Háárec című újság.
A lap híradása szerint az új törvényt Gila Gamliel társadalmi egyenlőségért felelős miniszter azért terjesztette elő, hogy enyhítse az idős emberekre nehezedő fizikai megpróbáltatásokat.
A kormányzó jobboldali Likud párthoz tartozó Gamliel szerint a nyolcvanévesnél idősebbeket jogszabály nélkül is előre kellene engedni, és a törvény segíteni fogja ennek a társadalmi normának az érvé-

nyesülését, hogy később természetes legyen.
Ha a Kneszet megszavazza, akkor a rendelkezés az állami hivatalok mellett érvényes lesz a postahivatalokban, a bankokban, a mozikban és kulturális rendezvényeken, sőt még a bevásárlóközpontokban is, viszont nem vonatkozik az egészségügyi intézményekre, amelyekben továbbra is az esetek sürgőssége dönt.
A Kneszet centrista Kulánu (Mindannyian) nevű pártjának egyik képviselője szerint az új törvényt ki kellene terjeszteni a várandós nőkre és a kisbabával érkezőkre is. (MTI)

Sziván 20. a Dohány-kertben

Sziván hó 20-a, ahogyan Nádél Tamás, a Dohány utcai templomkörzet elnöke köszöntője során említette, egy korábbi rabbitanácsi döntés értelmében az elpusztított, többnyire azonosítatlan nevű zsidók emléknappja. Legtöbbjüknél a halál időpontja sem volt tisztázott.

Az ezeregyszáznegyven név szerint ismert és az ezeregyszázhetven ismeretlen mártírt a zsinagóga udvarán 24 sírba temették. A Dohány utcai zsinagóga az egyetlen a világon, melynek kertjében temető van.

Az emlékezést Hegedűs D. Géza színművész nyitotta meg Radnóti Miklós Törédék című versével. Ezt követően Rudas Dániel, a Dohány utcai zsinagóga másodkántora Sivsizit énekelt, majd Totha Péter Joel rabbi elmondta alábbi beszédét.

Avinu Sebasámjim... Minden teremtmény ura, engedd, hogy elmondhassam csak egy parányi részét annak a rettenetnek és pusztításnak, amit mi itt sokan nem is láttunk, amiről csak hallottunk, arról az időről, amikor a nagy-nagy gonoszság ránk zúdult.

Elmondok nektek, barátaim, egy történetet ma' asze, és elmondok nektek egy példázatot másál, amely velünk történt, amikor szolgásgban voltunk, amikor nem tudtunk menekülni a pokol országából.

Ezerkilencszáznegyvenegyben korán köszöntött be a tél. November végén vagyunk, a gettó falánkkal szegélyezett falain túl lassan a mindent behorító fehérségnek adja át helyét a tünező ősz. A fáradt és végtelenül gyenge embereket talán csak a szabadulás örök reménye húzza vissza a letargia mélységéből.

Mordehaj Hajim 1944. november 29-én ezt jegyezte le a mindig nála lévő füzetébe: Mit hozott nekünk a mai nap? És le írta a választ: Gettót itt, Budapesten.

A gettó szó, amelyet először 1516-ban Velencében használtak, eredetileg olyan városi körzetet jelölt, amelyben kizárólag az ott elkülönült zsidók laktak.

A náci Németország sokkal vérfagyasztóbb jelentést adott a szónak, mert azokat a gettókat, amelyeket létesítettek, arra szánták, hogy ideiglenesen bennük gyűjtsék össze azokat a zsidókat, akiknek otthonait, ingóságait és mindennemű értékeit a helyi „árja faj” kinézte magának.

A gettóból egyetlen lehetséges kiút létezett, amelyet úgy hívtak: Auschwitz.

Később egy másik író ezt jegyezte le: A Kezdet a vég: a világ összes útja, az emberiség mindahány jalkiáltása erre az elátkozott helyre vezet.

Ez itt az új birodalma, ahol Isten arca rejte van, és a lángoló ég egy eltűnő nép temetőjévé válik.

Polgári családok élete, akik talán még széles látókörrrel sem rendelkeztek, csak dolgoztak, gyereket neveltek, és örültek, ha kis pénzük szaporodott. Sokan ott maradtak abban a házban, ahol születtek, ahol felnőttek, majd onnan hurcolták el őket a gettóba.

Beteg agyakban született, rettenetes fantáziával kiagyalt körülmények között éltek és sokan haltak ezek az egyszerű emberek, akiknek még az álmaik is szürkék voltak.

Sorstalanságuk beteljesedett, mert elraborták tőlük a sorsukat, akik nem lehettek felnőttek, öregek.

Az egyik kisfiú így emlékszik vissza.

Az 1944-es év az életem legfontosabb éve volt, mert akkor ért véget a gyermekkorom. Nyolcéves voltam, amikor szüleimet és az öcsémet egyszerűen kiragadták mellőlem, azzal, hogy mindjárt találkozunk. Soha többé nem láttam őket. És akkor ott, igaz, elég gyerekesen, én úgy láttam, hogy az Isten és a Sátán harcában a Sátán győzött, de ezt ott akkor elfelejtették megmondani nekünk.

Majd elmondta azt a sok szenvedést és fájdalmat, amit átél, és így fejezte be: Nagyon szeretném tudni,

Totha Péter Joel rabbi

Fotó: Szentgyörgyi Ákos

hogyan kik ölték meg a szüleimet és az öcsémet. Mert meg akarok bocsátani nekik. Meg akarok bocsátani, de nem tudom, hogyan.

A morális gondolkodás mindig a jóvátétel lehetőségén alapszik. Itt azonban olyan rosszról van szó, amely soha nem tehető jóvá, és csak tapogatózunk, hogy is pótoljuk a pótolhatatlant.

Ma már tudjuk, hogy a Harmadik Birodalom és kiszolgálói hogyan omlottak össze. Utolsó mozzanatai filmként peregnek a szemünk előtt. Bomladozó állapotban látnak mindent. Hamis volt az erkölcs, hamis az egész szépre lefestett élet, mert hamis volt a nemzetiszocializmus országában minden.

Eltűnt a világ színpadáról a Harmadik Birodalom, amely elvakultságában olyan tüzeket gyújtott Európa széltében-hosszában, amiben egy világ perzselődött meg örökre.

Ezerkilencszáznegyvenöt január végén a budapesti gettó falánkkal szegélyezett oszlopain már nem gyúltak ki a lámpák fényei. Sötétség és néma csend honol a kísérteties, romos városban. A zimankós télben nem látni a tavasz jövetelét, a Dohány utcai fák ágai csupaszon merednek az ég felé, csak egy bibliai történet sejlik fel valahonmél régről Egyiptom országából, amikor egy napon súlyos sötétség árasztott el mindent.

Hullámai áthömpölyögtek a házak résein, repedésein, és nem lehetett látni semmit sem.

Hallani viszont lehetett, hogy menekül fejvesztve mindenki. Sírás és jajveszkelés mindenütt, öregek, asz-

szonyok, gyerekek keresték a menekülés útját, de nem találták. Mert azon a napon egyre hatalmasabbá duzzadtak a sötétség hullámai, és emberek zuhantak bele. Egyszer elviselhetetlenebb volt minden, a cse-csemők zokogását felváltotta az anyák sikolya.

A szörnyűség harmadik napján aztán odalett minden remény, az éték helyett éhség, menekülés helyett a rettenet lett úrrá, aztán újra megindultak a sötétség forrásai, olyanynira, hogy semmi nem látszott. Százak verekedtek mint ordas farkasok egy falat kenyérért, úgy tűnt, bevégeztett sorsuk, és a keserűség poharát itták ki.

Noha a történelem nem ismétli pontosan önmagát, a gettók és később a haláltáborok azt bizonyítják, hogy semmilyen erkölcsi vagy vallási értékrend, biztonságpolitikai vagy politikai erőfeszítés nem akadályozhatja meg az emberi gonoszság pusztítását.

Itt állunk most a sírkertben, egyedül az emlékekkel!

Nevek és képek sorakoznak gondolatainkban. Nevek és képek, amelyek mögött egyszer élők voltak. Nevek, akik itt haltak mártírhálált. Ezrek, tízezrek, százezrek, hatszáz ezer fel nem fogható irtózatos tragédiája vonul végig gondolatainkban és emlékeinkben. A magyar nép, a magyar polgárság tragédiája, mely többet mond, mint a legmeggrázóbb drámai költemény.

Mezei András szavaival zárom: Nem mondhatjuk, hogy kihaztál volna bennünket a rettenetből. Uram, hogy megmentettél bennünket, hogy csodád által megmenekültünk volna.

Nem mondhatjuk, hogy azért vagy Te áldott, Örökkévaló, amiért túléltettük a pusztulást, hogy érdemünk szerint maradtunk életben, hanem hogy mondhatjuk: Igen. Igazságos vagy, mert meghagytad nekünk, hogy mi is meghagyjuk nemzedékről nemzedékre a Törvényt: minden zsidó lány és fiú ezentúl úgy nézzen önmagára, mintha a gettóból, a haláltáborból ő maga jött volna ki.

Amen.

Ismét vers következett, egy erdélyi humanista költő, Méliusz József torokszorító Jitgdal elégiája.

A kántor a Kél málé ráchámimot recitálta, majd közös kádás hangzott el egy túlélő, Reichardt Sándor vezetésével.

Az egyórás esemény az Emlékfalnál méccsesek meggyújtásával és az emlékezés köveinek elhelyezésével ért véget.

-gi-

Magyar–izraeli borászati együttműködés

Az első magyar–izraeli borászati együttműködés eredményeként 5 éven belül 10 százalékkal emelkedhet a magyar borok fogyasztása Izraelben – jelentette ki Magyarország izraeli nagykövete Csopakon, a keretmegállapodás aláírása alkalmából tartott ünnepségen.

Nagy Andor elmondta, hogy az egyezménynek köszönhetően megélénkülhet az országok közti gazdasági kapcsolat, közös megjelenéseket terveznek a borászati kiállításokon, valamint szakmai tapasztalatcsere lesznek.

Nagy Andor úgy fogalmazott, hogy ezzel a Németország és Izrael között már működőhöz hasonló együttműködéssel Magyarország felkerülhet Európa bortérképére.

Hozzáfűzte: a tervek szerint jövőre magyar delegáció utazik Izraelbe, hogy a klímaváltozás következtében szükségessé váló intézkedéseket tanulmányozzák.

Az elképzelések között szerepel az is, hogy Magyarország 50 ösztöndíjas helyet ajánl fel Izraelnek, ebből 5

olyan képzést jelent majd, melynek keretében angol nyelven lehet borászatot tanulni és szakmai gyakorlaton részt venni Magyarországon.

A nagykövet elmondta, hogy Izraelben évente 65 millió üveg bort állítanak elő, mintegy 6 ezer hektáryi területen. Az egy főre jutó borfogyasztás 5 liter évente.

A borászatok mérete többségében kicsi vagy közepes, a piac 75 százalékát három nagy vállalkozás uralja. Az exportborok többsége az Egyesült Államokba megy – fűzte hozzá.

Magyarországon 2,5–3 millió hektoliter bort állítanak elő, 72 ezer hektáryi szőlőterületen. Az egy főre jutó borfogyasztás évi 26 liter – fejtette ki Nagy Andor.

A csopaki Petrányi Pincészet és az izraeli Bravo Borászat közti keretmegállapodást annak a bortúrának csopaki állomásán írták alá, melynek során a 20 fős izraeli borászati delegáció Tokajban, Villányban, valamint a tolnai és a balatoni borvidéken is járt. (MTI)

KÖNYVISMERTETŐ

Iván Katalin: Életmesék világhírű zsidó honfitársainkról

A legjobban az a rész tetszett Iván Katalin könyvében, amikor Herzl Tivadar felkeresi Vámbéry Ármint, hogy juttassa be létfontosságú ügyben a török szultánhoz. Vagy inkább az, amikor Sztálingrád ostroma idején a városvezetés úgy akar örömet szerezni a szinte elviselhetetlen helyzetben lévő polgárainak, hogy egy védett helyen levő teremben eljátszatja a Csárdáskirályt. És – ha már ott az alkalom – röpcédulákat juttat el a várost körülzáró német katonákhoz. Ebben azzal kecsgetteti őket, hogy aki estig átáll a szovjetekhez, az megnézheti az előadást. Mint a mesében! Nem, a legjobban az tetszett, hogy mindez a színtiszta valóság.

Életmesék világhírű zsidó honfitársainkról című könyve minden szereplőjének ismerjük a nevét, tudunk is róla egyet-mást. Hogy az egyik feltalálta a golyóstollat, hogy a másiknak köszönhetjük a hologramot. Netán tulajdonképpen ő hozta létre Hollywoodot, illetve megálmodott egy később csakugyan létrejött országot... De hogy ezeknek az embereknek milyen érdekes volt az egész élete, arra nem is gondolunk. Pedig szinte mesebeli kalandok hősei voltak. Az útról, amelyet végig kellett járniuk, hogy eljuthassanak addig a cselekedetükig, amelyről most emlegetjük őket, igen homályosak az ismereteink.

„Nem elég, ha magyar vagy, tehetségesnek is kell lenni” – ezt a George Cukor hollywoodi filmmogul ajtárára szegezett mondást egy igencsak tehetséges magyar, Robert Capa, a fényképezés nagyja, így fordította ki: „Nem elég, ha tehetséges vagy, magyarnak is kell lenned.” Arról, hogy a szöveg kicsit igaz volt, a könyv szerint egy másik, hasonlóan komolytalan megjegyzés is tanúsodik. „Az angol movie szó valószínűleg a magyar moziból ered” – poénkodott valaha az Economist című nagy tekintélyű gazdasági lap főszerkesztője. Meg még azt is mondta állítólag, hogy „a magyarok Amerikában sokkal előbb megteremtették Hollywoodot, mint ahogy az ennél ártalmatlanabb atombombát megcsinálták”.

A mondat, egyáltalán nem tévesen, általában emlegeti a magyarokat a mozibiznisz alapítóiként. Azonban ha egyetlen embert kívánunk kiemelni Hollywood megteremtőjeként, az Adolf Zukor kell legyen. Semmi misztikus: megvette egy korábbi narancsfarm épületét, amely a Hollywoodland nevű városrészben állt. Nem sokat változtatott a néven, mindössze az utolsó szótagot hagyta le belőle. Aztán kiépítette ott, majd körülötte a sikerorientált, ipari szervezethez hasonló amerikai filmgyártást, úgy, ahogy még néhány évtizeddel ezelőtti is emlegette az egész világ.

A marslakós sztorit a legtöbben ismerik, legfeljebb nem teljes részletességgel. A lényege, hogy Los Alamosban, ahol igencsak nagy volt az egy négyzetméterre eső szupertehetségek száma, ezek egy csoportját marslakóknak becézték. Hogy miért? Mert tagjai egy kicsik furcsának mutatkoztak, érezhető akcentussal beszéltek, no meg olyan okosak voltak, hogy az már gyanút keltett. És még valami, ami mindennek a teteje: valamennyien azt mondták magukról, hogy ugyanabból az országból származnak. Mit ugyanabból az országból! Ugyanabból a városból... Sőt: a városnak ugyanabból a részéből, azaz Pestről. A képtelenségeknek erre a dömpingjére még az kívánczolt a legkézenfekvőbb magyarázatnak, hogy ők mind az úrból érkeztek, és csak álcázásként öltöttek emberi formát, hazudtak maguknak emberi élettörténetet.

Ez a dolog vicces része. De a lényeg természetesen az, hogy közreműködtek az addigi világ legpusztítóbb fegyvere, az atombomba létrehozásában. Viszont az is igaz, hogy ha ezt nem teszik, akkor a náci Németország tudósai haladnak jobban, és ők készülnék el előbb a szuperfegyverrel – arra még gondolni is hátborzongató... A történetnek pedig az is része, hogy a bomba valószínűleg használata után a „marslakók” többsége élete hátralévő részét annak a harcnak szentelte, amely azt kívánta elérni, hogy a pokoli találmányt soha többé ne kelljen használni.

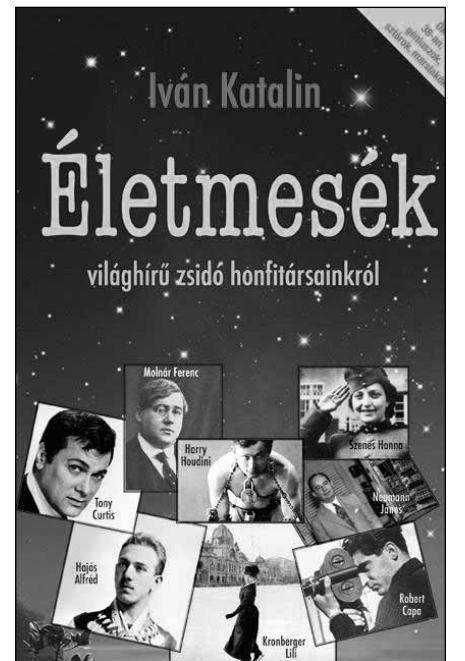
A könyvet elolvastva újra tudatosodik bennünk, mennyi értékes honfitársunk van, aki tudásával, elszántságával, ötletességével vagy más erényével akár az egész emberiség történelmét módosította. Mert például a bevezetőben említett Herzl a pogromok hatására úgy gondolta, hogy a zsidók sorsát egy önálló állam oldaná meg, és ha már így gondolta, meg is tervezte, és a tervet elindította a megvalósulás útján; mert megírta egy könyvet a Szovjetunióról (Arthur Koestler), és aki azt elolvasta, meggondolta, hogyan szavazzon (ha nincs ez a regény, talán másképp alakul Franciaország világháború utáni sorsa); mert a közönségre nagy hatást tévő filmeket rendezett (Kertész Mihály), amelyek révén az emberek másképp látták az életüket. Vagy csak olyan darabokat írt (Molnár Ferenc), amelyek megszépsítették sok-sok színházba járó estjét. Netalán csodával határos módon mindjárt két elsősegélyt is szerzett az első újkori olimpián – majd évtizedekkel később még egy érem tulajdonosa lett (Hajós Alfréd).

Az Életmesék... szereplői közül volt, aki itthon maradván dolgozott a sikerért, de a magyar történelem szomorú sajátossága, hogy azok közül tudtak többen igazán nagyot alkotni, és ezáltal az egész földkerekségen ismertté válni, akik elmentek az országból. Sokan nagy árat adtak a megszerzett lehetőségeikért. Nem egy olyan kivándorló volt, aki Magyarországról távozva már annyira sem érezte magát sehohol otthon, hogy saját lakásba költözzön: szállodákban élt, börtönökben tartotta a holmiját. De volt olyan is, aki otthon találta magát a nagyvilágban, és esetleg csak fura akcentusa maradt meg a szülőföldről.

Ők harmincnyegen, akikkel az olvasó Iván Katalin könyvében találkozik, magyarságukban, zsidóságukban, személyiségükben egyaránt nagyon különbözőek voltak, de valamennyien rendkívül érdekes életutat jártak be, fordulatossort éltek meg. Életük meséje ezért nemcsak tanulságos, hanem izgalmas is. Egy dolog pedig közös bennük: valamennyien öregbítették ennek az országnak a hírnevét, ennek a nemzetnek a tekintélyét. Érdemes őket megőrizni emlékeztünkben.

(Iván Katalin: *Életmesék világhírű zsidó honfitársainkról*. Atlantic Press Kiadó, Budapest, 2016, 360 oldal. Teljes bolti ár 4500 Ft, kedvezményes internetes ár 3825 Ft.)

olvassbele.com / Rékassy Zoltán

APRÓ- HIRDETÉS

VEGYES

Újlipótvárosban garzonlakás turistáknak kiadó. Tel.: 226-4109.

Üzemorvosi, házi orvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő-szerda 15-16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Műfogsorrögzítés minimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdentel.hu és www.mini-implantatum.hu

Tóthné Húvós Katalin fogtechnikusi mester. Fogsorok, hidak készítése, javítása soron kívül. Fogszabályozó, fogfehérítő. Fogászati háttér biztosított. Szolid árak. Mozgáskorlátozottakhoz házhöz megyünk. Hétfői ügyelet. 1013 Bp., Krisztina krt. 51. fszt. 1. Déli pályaudvarhoz közel. 06-30-222-3016, 06-1-356-9372.

Színes és fekete-fehér nyomtatás, másolás, plakátnyomtatás, könyvnyomtatás, névjegykészítés a Mammot I.-ben, (III. em. 312-es üzlet), a II. és VI., kerülésben. Messinger Miklós, 06-20-934-9523, www.rcontact.hu

Gyűjtő venne bélyeggyűjteményt, képslapokat. 06-20-522-5690.

Kastélyok berendezéséhez vásárolok festményeket, ezüsttárgyakat, étkészletet, cukordobozt, tálca stb., Kovács Margittól kerámiaikat, herendi porcelánokat, régi álló-, fali-, asztali órákat, bútorokat, márványszobrokat stb. Teljes hagyatékként első vevőként a legmagasabb árat fizetem készpénzzel. Értékbecsülés díjtalan. 06-20-280-0151.

Idősgondozás! Szociális asszisztensi főiskolai végzettséggel, referenciával, sokéves tapasztalattal, empátiával gondozást vállalom, hétvégén is, ha szükséges, éjszakai felügyeletet. Háztartási munkába is besegítek. Tel.: 06-20-211-1264.

Eladó vagy elcserélhető a szentendrei HÉV vonalán, pár percre a fővárostól 55 milliós irányon 717 m²-es telken háromszintes, hőszigetelt, 240 m²-es ház. 5 szoba, duplakomfort, 8 m²-es erkély, cirkófűtés, biztonsági berendezés és biztonsági ajtó. 150 m² körüli ingatlan beszámítók. 06-30-262-2655.

Sar-El önkéntes programunk összeállítását és télen is folytatódik, gyere velünk te is segíteni! Csoportok indulnak: szeptember 11-én, október 30-án, november 10-én, december 11-én. Információ: Deutsch János, +36-20-233-8454, janos.deutsch76@freemail.hu, vagy az Izraeli Kulturális Intézetben minden kedden, 16-17 óra között.

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@bzsh.t-online.hu

Főszerkesztő:
Kardos Péter
Olvasószerkesztő:
Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos:
Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 4800 Ft
Külföldre 6800 Ft/év
USA és Izrael: 7500 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám:
11707024-22118480
OTP SWIFT kód:
(BIC) OTPVHUHB
IBAN:
HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjesztés a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(40)-56-56-56-os kékszámon.

Szedés, tördelés:
WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomdai munkák:
mondAt Kft., www.mondat.hu
Felelős vezető: Nagy László

ISSN 0133-1353

Női konferencia Kassán

A kétnapos kassai találkozót a szlovákiai zsidó nők szervezete, az Ester Egyesület kezdeményezte és rendezte meg „Együtt tegnap, ma és holnap” címmel.

A résztvevőket Richard Rasi főpolgármester is fogadta, aki kiemelte, hogy a történelmi városháza dísztermében a város csak a legjelentősebb vendégeit, egyéniségeit fogadja. A találkozóról szólva kiemelte, hogy korunk növekvő agresszivitásával szemben fontos a közösségben rejlő erő.

A konferencia az Ester Egyesület fennállásának 20. évfordulójával egy időben zajlott. Az eltelt két évtized munkájáról egy összefoglaló filmet is megtekinthettek a résztvevők.

„Ez az első konferencia, amely a zsidó nőknek szól Szlovákiában, és nagyon örülök, hogy éppen most, az Ester Egyesület megalakulásának 20. évfordulóján jöttünk össze. Itt ünnepelhetünk, és eljött az egész világ” – mondta Györi Márta elnök.

A konferencián nemcsak a szlovákiai zsidó hitközségek nőtagjai képviselték magukat, hanem Csehországból, Magyarországról, Svájcól, Belgiumból és Izraelből is érkeztek résztvevők.

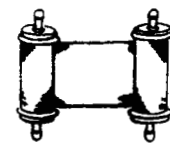
„A Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége életében először van választott női alelnök. Ez óriási felelősség, és az, hogy van egy kassai szervezet, ahol a zsidó nők jogairól és a zsidó nők közösségszervező erejéről van szó egy eseményen, olyan kapcsolódási pont a két szervezet között, amit nem hagyhattam ki” – mondta Kiss Henriett, a Mazsihisz alelnöke.

A nőknek a zsidó hitközségekben rendkívül szerteágazó feladatokat kellett teljesíteniük, ami korunkban már komoly nehézségekbe ütközött. Ez fokozottan igaz a kisebb települések esetében, ahol 1944 és 1956 után szinte teljesen felszámolódtak a hitközségek, s már csak egy maroknyi közösség vagy egy-két lelkes ember tartja életben az egykori virágzó kultúra és hagyomány emlékeit. Ahogy Kiss Henriett fogalmazott, a nagy hitközségeknek segítséget kell nyújtaniuk ahhoz, hogy a hit megélése mindenki számára elérhető legyen.

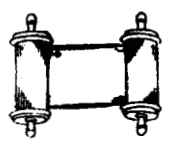
A szlovákiai zsidó hitközségek közül az egyik legkisebb a komáromi, am talán a legaktívabb, ami a vallási hagyományok megőrzését vagy a kulturális és ismeretterjesztő-nevelő tevékenységet illeti. Azonban hitüket megélni nekik sem egyszerű. Erről már Pasternák Zsuzsa, a komáromi hitközség képviselője beszélt a kassai konferencián. „Nincsenek meg a lehetőségek Szlovákiában arra, hogy valaki úgy éljen, mint az ősei, nincs lehetőség arra, hogy például kóser étkezést biztosítson, ha csak nem nagyvárosban lakik. A másik pedig a vallási élet alapja, az, hogy 10 felnőtt férfi legyen egy istentiszteleten, hát Komáromban erre is nagyon nagy nehézségek árán van lehetőség, kevesen vannak, az a kevés ember is idős.”

A zsidó közösséget érintő előadások és szakmai beszélgetések mellett ünnepi műsor, opera-előadás, városnézés voltak a kétnapos konferencia kísérelő rendezvényei.

(Forrás: Hírek.sk)

IMADÓK

Templomok	Péntek	Szombat	Péntek	Szombat
	este	reggel	este	reggel
	Júl. 22.	Júl. 23.	Júl. 29.	Júl. 30.
Dohány	18.00	9.30	18.00	9.30
Frankel L. út 49.	18.30	10.00	18.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	18.30	9.30	18.30	9.30
Thököly út 83.	18.30	9.00	18.30	9.00
Hunyadi tér 3.	19.00	9.00	19.00	9.00
Bethlen tér 2.	19.15	9.30	19.15	9.30
Nagyfuváros u. 4.	19.00	8.00	19.00	8.00
Scheiber S. u. 2.	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	20.25	8.00	20.25	8.00
Alma u. 2.	18.30	9.00	18.30	9.00
Kórház				
(Amerikai u. 53.)	17.30	7.30	17.30	7.30
Páva u. 39.	19.00	9.30	19.00	9.30
Dóza Gy. út 55.	18.00	9.00	18.00	9.00
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	18.30	9.00	18.30	9.00
Visegrádi u. 3.		9.00		9.00
Dessewffy u. 23.	20.25	9.00	20.25	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		8.45		8.45
Pesterzsébet (Zamárdi u. 7.)	17.30		17.30	
Vidéken				
Vác (Eötvös u. 3.)	18.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	18.00		18.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Debrecen (Pásti u. 4.)	19.00	8.30	19.00	8.30
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	20.15	8.00	20.00	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	18.00	8.00	18.00	8.00
Pécs (Füred u. 1.)	18.30	8.30	18.30	8.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	18.00		18.00	
Szombathely	18.00		18.00	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	18.00		18.00	
Nagykanizsa (Fő u. 6.)	18.00		18.00	
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	18.00		18.00	
Siófok (Széchenyi út 4.)	19.00		19.00	

NAPTÁR

Július 22. péntek	Támmuz 16.	Gyertyagyújtás: 8.12
Július 23. szombat	Támmuz 17.	Szombat kimenetele: 9.26
Július 24. vasárnap	Támmuz 18.	Sivá ászár bótámmuz böjt
Július 29. péntek	Támmuz 23.	Gyertyagyújtás: 8.04
Július 30. szombat	Támmuz 24.	Szombat kimenetele: 9.15
Újholdhirdetés		

Mártír-istentiszteletek 2016

Július 17.

Pápa 10.00 zsinagóga

Július 24.

Rákospalota, Pestújhely,
Újpest 18.00 újpesti zsinagóga

A balkányi zsidó temető és az emlékezés ügye

Járva-elve az országot, keresve-kutatva a zsidó nyomokat, a vidéki településeken, leszámítva a nagyobb városokat, elsősorban a temetőt a hely, amely a múltat idézi. Sorban álló kőlapok? Ritka kivételtől eltekintve, többségében szomorú, elhanyagolt, a hely kegyeleti jellegéhez méltatlan képet kapunk. Néhány összevissza dőlt sírkövet, mérhetetlen mennyiségű gaznövényzetet, lehetetlen tájékozódási helyzetet találunk. A holokauszt kiűzte azt a közösséget, amely őrizte, gondozta, kiemelkedő kegyeleti helyként látogatta őseinek, hozzátartozóinak nyugóhelyét. Ebben az értelemben ezek a temetők virtuálisan ki lettek fosztva az emlékezetből. A kevés túlélő, aki megmaradt, ha fel is keresi, alig talál oda, vagy egyáltalán nem találja azt a sírt, melyet keres. Messze nem emlékezteti a helyhez illő környezetre. A siralmas állapotokról minden illetékesnek tudomása van, jobbító szándékokról szóló nyilatkozatokban sincs hiány, változásokról azonban érdemben még nem lehet beszélni. A leghatékonyabbnak e téren a helyi erőforrások, társadalmi, egyéni, közösségi kezdeményezések tűnnek. Ezek közé tartozik Balkány zsidó temetőjének példája.

Az egykori nagyközségben 1944 előtt közel fél-ezer lelket számláló, 120 családból álló zsidó közösség élt. Temetőjüknek két évszázados történetét szakította meg a holokauszt. Több mint száz zsidó balkányi polgár lelte itt örök nyugalomát. A helyi chevra kadisa, Wertheimer Herman elnökelésével, a Pócsik család egyes tagjainak gondnoki közreműködésével, évtizedeken át a legnagyobb rendben viselte gondját. A háború után lassan a túlélők is elhagyták a közösséget. Erejükből még annyira tellett, hogy a temetőben emlékművet állítottak, amely az itt élő és a holokauszt áldozatául esett zsidó családok neveit örökíti meg. A ma már városi rangot viselő településen nincs zsidó közösség, nem élnek

ott olyanok, akik zsidó hitük alapján gondját viselnék a temetőnek. S mégis, a temető példás rendben találják az ide látogató helyiek, iskolások és felnőttek, helytörténeti foglalkozó érdeklődők és az ősök elszármazott hozzátartozói belföldről és külföldről. Ritka példa, de annál értékesebb. Voltak és vannak mind a mai napig, akik erről gondoskodnak.

Első helyen kell említenünk a néhai Valu Józsefet és családját, Kántor Istvánt, akik igaz keresztényként, hitük meggyőződéséből fakadóan is, immár 70 esztendeje őrzik és gondját viselik a temetőnek. Teszik ezt minden ellenszolgáltatás nélkül, anélkül, hogy bármilyen anyagi hasznuk származna belőle. S teszik ezt jó szomszédi kötelezettségből, ahogy az elismerő szavakra kétértelműen reflektálnak: „Mi vagyunk a legközelebbi szomszédok.” A temetőt kereső idegeneket a városban még a gyerekek is eligazítják: „Kántorékat kell keresni a Kállai úton.” A tájékozatlan látogatóknak felvilágosítást adnak. Valamiféle virtuális gondnoki tiszttség révén ők tartják a kapcsolatot a hivatalos közegekkel, a hatósággal, ha temetői ügyekről van szó. Szavuknak hitele van, kérésük Oláh János alpolgármesternél általában megérthető fogadtatásra talál. S mi van a túlélőkkel? – kérdezheti az olvasó. Az a néhány, aki még közöttünk van (itt elsősorban Reinitz Jenőt kell megemlíteni, a temetőben nyugvó Reinitz rabbi dédunokáját), és aki valamennyire igénybe vehető, érdemi módon nem tudja előrevinni a dolgokat, a domináns szerep ebben is Kántoréké, a jó együttműködés is őket dicséri.

Kántor István és neje, Valu Mancika életének jelentős hányada a zsidó temető szolgálatában telt. Ma már azonban ők is idősek, nem kevés egészségi problémával bajlódnak. Amit tettek, hivatásként, szolgálattént tették. Egyik alkalommal erről, a miértről, a következőket mondta: „A balkányi zsidó

temetőben száznál többen nyugszanak, mind balkányi polgárok. Vannak közöttük iparosok, kereskedők, értelmiségiek, csak orvosokból négyen, három tanító és sokan mások, akik életük évtizedeiben szolgálták a községben élő embereket, a település közösségét. Mikor elmegyek Török doktor sírja mellett, azon tűnődöm, vajon hány embert gyógyított, ápolt, mennyinek hosszabbította meg az életét, szabadította meg a betegségek fájdalmas szenvedésétől stb. És minden sirnál eszünkbe juthat: hiszen mindenki, aki élt, így vagy úgy hasznos szolgálatban élte életét, hát nem kötelességünk-e, hogy őrizzük nyugalmukat, rendben tartsuk környezetüket, óvjuk a gonosz atrocitásoktól, melyek sajnálatos módon manapság olyan gyakoriak? Az ember élete véges, egyszer a mi időnk is lejár, de én bízom benne, hogy példánkat többen is követni fogják, akik hozzám hasonlóan gondolkodnak.”

A Kántor család nem az egyetlen példája a zsidó temető gondozásának, mellettük említésre méltó az önkormányzat több tisztviselője, közülük is Oláh János alpolgármester. Rendszeresen érdeklődik, a gondozás milyen aktualitásának, igényének kell megfelelni. Személyében segítő tájékoztatóra, kísérőre találnak azok a világ minden tájáról érkező leszármazottak, akik őseik korábbi nyomait keresni jönnek a városba. „A múltra való emlékezés nélkül – állítja – gyökerelenné válik a jelenünk.”

Balkány az emlékezés városa abban a tekintetben is, hogy legolvasottabb könyvének egyike az a feldolgozás, amely az egykori együttélésre, az egyes zsidó családokra emlékezik, és a holokauszt szörnyű tragédiájával ismerteti meg az olvasót. A város vezetősége példaértékű módon kíséri figyelemmel az emlékezés ügyét, hogy az mindinkább a közgondolkodás részévé váljon.

Rákos Imre

בר מצוה

Sölách-löchá szombatján megtelt az Újpest-Rákospalota templomkörzet zsinagógája. *Dankó Noam Avigdor (Noam Avigdor ben Jente)* bár micva-avatását ünnepelte mintegy 120 barát, ismerős és érdeklődő hittestvérünk.

A körzet rabbija méltatta a felnőtté válás vallási jelentőségét. Kihangsúlyozta, hogy életünk és identitásunk értelmét igazán gyermekeink és unokáink igazolják azal, hogy készek követni hagyományainkat, a példaképet, amit a szűkebb és tágabb értelemben vett zsidó családi légkör, vallási kötődés jelent.

Szardóc J. Ervin rabbi beszélt a 19. századi Máramarossziget szokásáról, miszerint chászid rabbi csak az lehetett, akinek már a nagypapa is rabbi volt. *Dankó Noam* a régi hagyományra építve, jó ömenel nézhet jövője elé. Nagy esélye van, hogy vallásos, jámbor életet éljen, és a Teremtő segítségével akár rabbi is lehet belőle. Erre kérte a

A rabbi nagypapa unokájával

boldog nagyapa a tradicionális papi áldást.

A család gazdag szöudán látta vendégül a megjelenteket.

M. K.

Debreceniek Brassóban

Sábbátra várva

A brassói hitközség meghívására közös sábbátra érkeztek a városba a debreceni kile tagjai. Frissítő uzsonnával, a helyi közösségről szóló könyvvel és várostérképpel vártak bennünket, majd a Baumhorn Lipót tervei alapján épült Bét Israel zsinagógában részt vettünk az ünnepfogadáson, amelyen *Floroianu Dan* előimádkozó és *Adler József* kántor funkcionáltak. Hetiszakasz-magyarázatot *Róth Tibor* elnök tartott. A vacsorán *Horovitz Tamás*, a DZSH elnöke mondott köszöntőt, majd bemutatta a debreceni közösséget.

A szombat istentisztelettel és kidussal kezdődött, majd rövid ismertető hangzott el a brassói hitközségről. A délutáni imát, szeudat slisitet és dvár történet követően kerekasztal-beszélgetés volt aktuális témákról. A hávdálá után a *Yahad* kórus adott felejthetetlen koncertet.

A vasárnap kirándulásokkal tel.

Az ellátásról a három nap alatt a Salom kóser vendéglő gondoskodott.

Köszönjük vendéglátóinknak a felejthetetlen hétfévét, *Róth Tibor* és felesége, *Róth Vera* szerető gondoskodását, mellyel körülvettük minket.

SPÁNN GÁBOR

Klinikai esetek

Az egyik február végi hetiszakaszunk az adomány szó jelentőségét és többértelműségét magyarázta. *Rabbin* elmondta, hogy aki megengedheti magának, hogy adakozzon vagy segítsen rászoruló zsidó testvérén, az nem tesz mást, csak az igazság egy hiányzó darabkáját rakja helyre, vagyis segít a világrend helyreállításában. Adakozni, szegényekkel micvét tenni a nem túl vallásos zsidó számára is alapvető parancsolat. Egyik zsidó kártyapartnerem valamilyen akut bajjal bekerült a kórházba. Kérésére vittem neki egy kiló narancsot és egy piros hetest, hogy legalább a nosztalgia vele gyógyuljon. A kényszerűség okán használnom kellett a kórház osztályának mosdóját. Megdöbbenve láttam, hogy amikor kezet akartam mosni, a mosdón hiányzott a csaptelep. Kijövet elpanaszoltam az egyik ismerős nővérnek, aki úgy legyintett rá, mintha azt mondtam volna, hogy esik az eső. Uram, ne csodálkozzon, pótolhatjuk hetente, sajnos ami mozdítható, azt nálunk éppen úgy, ahogy más kórházakból, rendszeresen ellopják a látogatók.

Azt írja az újság, hogy az elviselhetetlenség határáig elszaporodtak a kórházi, rendelőintézeti lopások, olyannyira, hogy némely helyen már a működőképesség is veszélyeztetett. Beszéltem a témáról orvos igazgató barátommal. Magától értetődő természetességgel mesélte, hogy fővárosszerte ismert és irigyelt új kórházépületükben naponta lopnak el kézblütöket, villanykörtét, WC-papírt tokostól, ajtókról a kilincset, de még az előcsarnokban található villanybúrát is.

Tudják, hogy erre szakosodott bandák járnak az egészségügyi intézményeket, és sáskajárászerűen elvisznek mindent, ami nincs lebetonozva. A nagy rutínú orvos igazgató elmondta: a paraszolvenciát általában a kórházból való távozáskor, az utolsó napon szokták átadni, így azt legtöbbször ekkor hozzák be a hozzátartozók. A tolvaj bandák ilyenkor nyúlják le az alvó betegek fiókaiból pénzüket, értékeiket. A belső lopások ügye más, de igazi veszteséget az amúgy is legatyásodott egészségügyi intézménynek ezek okozzák. Egy-egy orvosi műszer általában nagyon drága. Bizony a műtőből is tűnnek el különböző értékű műszerek, hisz egy-egy operációnál senkinek sincs energiája előtte és utána is leltárt csinálni. Az már a trükkös lopások kategóriájába tartozik, hogy egyesek azt csinálják, hogy bevisznek a kórházba pl. egy darab elhasznált, leamortizálódott érfogót, és azt egy műtét kapcsán észrevétlenül kicserélik egy újra. Olyan egészségügyi dolgozók teszik ezt, akik az állami alkalmazáson kívüli dolgoznak magánintézményben is, és az ottani haveroktól kapják a megrendelést. Ez ellen védekezni szinte sehogy sem lehet, talán csak úgy, ahogy a viccbe próbálták.

A japánok terveztek egy nyomozórobotot, ami elkapja a tolvajokat. Be is vetették három országban.

Japánban öt perc alatt elfogtak 100 tolvajt.

Az Egyesült Államokban öt perc alatt elfogtak 200 tolvajt.

Magyarországon öt perc alatt ellopták a robotot.

...és ideje van a nevetésnek

Egy nagylelkű pasas ötszáz forintot ad egy koldusnak, és aztán megkérdi:

- Most ezen piát vesz?
- Kérem, én nem iszom – mondja a koldus.
- Akkor talán elkártyázza?
- Soha nem kártyázom.
- Kiviszi a lovira, mi?
- Soha életemben nem voltam lóversenyen.

– Barátom, megteszi, hogy eljön velem a lakásunkra? – kérdezi erre a pasas. – Hadd lássa a feleségem, hová jut az, aki nem iszik, nem kártyázik, és nem jár lóversenyre.

***

Mit szólt az apád, amikor börtönbe kerültél?

– Azt mondta, hogy isten hozott, fi-am!

***

Orvos a beteghez:
– Józsi bácsi, maga tette a húsz ezer forintost a zsebembe?
– Nem, doktor úr.
– Na és miért nem?

Sok-színű magyar zsidóság

Sábbáti program volt: istentisztelet, kidus, Pride

Herzl Tivadar örökölt nekünk...

Herzl Tivadar örökölt nekünk...

Biztosítani akarjuk a zsidó nép és Izrael Állam létének folytonosságát.

Az Ön öröksége is hozzájárulhat e célhoz.

Keren Hayesod - United Israel Appeal, a szervezet, amely Izrael részére gyűjt adományt.

Tőlünk megtudhatja hogyan
E-mail: legacy@kh-ua.org.il
Telefax: +972-4-6263636
Mobil: +36-30-7154136

Zsidó Kulturális Fesztivál

A tavalyi évhez képest az idei Zsidó Kulturális Fesztivál több helyszínnel dicsekedhet, hiszen a Dohány utcai zsinagóga, a Rumbach Sebestyén utcai zsinagóga és a Goldmark Tere mellett a Bethlen téri és a Hegedűs Gyula utcai zsinagóga, valamint a Zeneakadémia is bekapcsolódik a BZSH és a Mazsihisz közös programsorozatába.

Caramel, Budapest Klezmer Band, a Grammy-díjas amerikai Klezmaties együttes, Palya Bea, Boban Markovic, a Kossuth-díjas Borbély Mihály, Dés László, Pásztor Anna. Csak néhány név a harmincöt esemény fellépői közül.

Tekintsék meg a kínálatot a Zsidó Kulturális Fesztivál weblapján, ahol már most lehetőségük nyílik megvásárolni belépőjüket az összes koncertre, előadásra.

